

LZ

LATVIJAS
ZINĀTNIKI

LATVIJAS SENĀTA
SENATORS
AUGUSTS LĒBERS
(1865-1948)
LATVIJAS TIESĪBNIEKU
SAIMĒ

Novilkums no izdevuma:
Latvijas Senāta senators Augusts Lēbers (Loeber).
Biobibliogrāfija

LZ

LATVIJAS
ZINĀTNIEKI

Augusts Lēbers (Loeber)

UDK-p 016:34
Le056

Materiālus sakopojis

Dītrichs A. Lēbers

Redaktore

Līga Krūmiņa

Novilkums no izdevuma:

Latvijas Senāta senators

Augusts Lēbers (Loeber): Biobibliogrāfija.

Rīga: LAB, 1997. 142 lpp.

© Dītrihs A. Lēbers, biogrāfija, 1997
© Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 1997

AUGUSTS LĒBERS (LOEBER)
(1865-1948)
LATVIJAS TIESĪBNIEKU SAIMĒ

Materiālus sakopojis Dītrichs A. Lēbers.

Senators Augusts Lēbers nomira 1948. gadā bēgļu apstākļos Vācijas britu okupācijas joslā. Tas bija laiks, kad Latvija pārdzīvoja Staļina diktatūras gadus. Skaidrs, ka kāda «buržuāziskās» Latvijas jurista nāve Latvijā toreiz netika atzīmēta.

1998. gadā apritēs 50. gadskārta, kopš Augusts Lēbers ir aizgājis aizsaulē. Pateicos Latvijas Zinātņu akadēmijai par ierosinājumu uzņemt senatoru Augustu Lēberu Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas izdotajā sērijā «Latvijas zinātnieki». Man tika uzticēts izdevumam sakopot tēva biogrāfiju. Svārstījos, jo bērni ne vienmēr ir vispiemērotākie biogrāfi saviem vecākiem. Virsroku ņēma apsvērumus, ka es savu rakstu varu veidot tā, ka, aprakstot tēva dzīves gaitu, uztvertu viņu kā tā laika pārstāvi.

Šādā skatījumā mans uzdevums būtu iezīmēt - līdz ar tēva biogrāfiju - veselas juristu paaudzes centienus. Tāpēc mēģināšu apkopot arī vairāku sava tēva līdzgaitnieku likteņus un atgriezt apziņā viņa paaudzes laika garu. Ar to es saprotu garīgo mantojumu. Tas atbilstu mūsdienu Latvijas Tiesnešu biedrības mērķiem, kuri ietver Latvijas «tiesisko tradīciju apzināšanu un saglabāšanu».

Šāds akcents; ir būtisks arī tāpēc, ka padomju «laika plūdums aizskalojis no tautas atmiņas» cilvēkus, kurus komunisti attei-

cās alzīl kā «augšupejošās virzības ideju nesējus». Vēl desmit gadus atpakaļ Latvijā valdīja uzskats, ka «buržuāziskās diktatūras posms latviešu lautas dzīvē» ir bijis «tikai tāds īslaicīgs vēstures līklocis». Pie tam šis posms tika raksturots kā «slimīga novirze no (...) progresīvas virzības ceļa»¹. Pienācis laiks atbrīvoties no šādas ideoloģizētas un šauras vēstures uztveres.

Augusts Lēbers bija viens no tiem juristiem, kas stāvēja pie šūpuļa Latvijas tiesību sistēmas izveidošanā. Vienu mēnesi pēc Latvijas valsts dibināšanas 1918. gadā viņš tika iecelts par Latvijas Senāta senatoru un šo augstākās tiesas tiesneša amatu pildīja 20 gadus. Viņš vairākkārt tika iesaistīts Latvijas likumu izstrādāšanā. Viņš piedalījās Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes dibināšanā: 1919. gadā Ministru kabinets viņu apstiprināja par tās pirmo «pagaidu dekānu». Fakultātē Augusts Lēbers darbojās kā mācībspēks līdz 1935. gadam. Viņš bija aktīvs arī tiesību zinātņu laukā un piedalījās sabiedriskajā dzīvē. Tādā veidā tēva biogrāfija atļauj ieskatīties vairākās Latvijas tiesiskās dzīves attīstības jomās no pirmsākumiem līdz 30. gadu beigām.

Par avotu apzināšanu

Lasītājam es gribētu paskaidrot, kādi bija mani motīvi, vācot materiālus par savu tēvu. Otrais pasaules karš un tā sekas ir cēlonis, kāpēc es kopš 18 gadu vecuma dzīvoju atšķirts no saviem vecākiem. Tikai reti izdevās viņus apciemot. Uz manu lūgumu tēvs uzrakstīja atmiņas. Tomēr mani neatstāja sajūta, ka es par sava tēva darbu zinu pārāk maz. Vēlāk, sakarā ar savu profesionālo darbu, es apmeklēju nevienu vien zinātnisku bibliotēku Rietumu pasaulē. Arvien centos apzināt fondus arī par Latvijas

¹ Samsons Vilis. Tā paiet pasaules godība // «Neatkarīga» Latvija - kāda la bija. - Rīga, 1987. -7, 9.-10. lpp.

tiesībām un tad bieži uzdūros tēva vārdam. Biju pārsteigts atrast literatūrā kaut ko lādu, kas man agrāk nebija zināms. Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas darbu turpināju Rīgā.

Piedzīvoju priecīgu pārsteigumu, kad apciemoju Poznaņu 1957. gadā, kur mūsu ģimene dzīvoja kara laikā. Dzīvokļa jaunie īrnieki man laipnā kārtā atļāva paņemt līdz visu, kas saglabājies no tām mantām, kuras vecāki bēgļu naktī 1945. gadā bija atstājuši. Daudz kas kara beigu juceklī tika iznīcināts, bet starp atliekām atradu vairākus dokumentus, Senāta fotogrāfijas, arī dažas piemiņas lietas un grāmatas par Latvijas tiesībām.

Kāds cits tēva materiālu fragments sasniedza mūs pasta ceļā. Pēc Staļingradas kaujas 1943. gadā vecāki no Poznaņas bija nosūtījuši paku ar vēsturiski vērtīgākām lietām vienai privātpersonai Rielumvācijā glabāšanai. Pēc kara kādā jaukā dienā pastnieks mums šos materiālus nebojātus piegādāja uz mūsu bēgļu mītni pie Ziemeļjūras.

Darbība Latvijas Senātā

Senāta pastāvēšanas laikā tajā darbojušies pavisam 30 senatori, bet vienlaicīgi nekad vairāk par 18 (1937-1939). Sākuma gados (1918-1924) senatoru skaits sasniedza 6 līdz 9.

Pasaulē nav citas Augstākās tiesas, kuras tiesnešus būtu piemeklējis tāds bargs liktenis kā Igaunijas, Latvijas un Lietuvas Augstākās tiesas. Latvijā 1941. gadā uz Padomju Savienību lika deportēti septiņi senatori. Visi septiņi gājuši bojā izsūtījumā. No pārējiem 16 senatoriem un bijušiem senatoriem divi bija izceļojuši 1939. gadā, divi nomira Latvijā vācu okupācijas laikā, bet 11 devās trimdā 1944. gadā. No trimdiniekiem vienam senatoram izdevās nokļūt Zviedrijā, seši nomira Vācijā un pieci ceļoja tālāk uz ASV. Padomju armijai no jauna ienākot Latvijā 1945. gadā, tikai viens vienīgs senators bija palicis uz vietas. Viņu

Referāts par Senāta vēsturi (1936)

A. M.

Latvijas tiesu vēsture.

Tieslietu ministrija š. g. sākumā ierosināja jautājumu par tiesu vēstures sarakstīšanu, kādā nolūkā griezās ar attiecīgiem ierosinājumiem tiesu iestādēs un pie atsevišķiem bij. tiesu darbiniekiem. Darbs ir plašs un sarežģīts un tā paveikšana prasīs krietni ilgu laiku, kādēļ ministrija lūdz jau laikus pie tā ķerties. It sevišķi ministrija griežas pie atsevišķiem, kā bijušiem, tā arī tagadējiem tiesu darbiniekiem ar lūgumu uzrakstīt savas atmiņas par tiesu darbības pirmiem posmiem un tādas iesūlīt ministrijai.

Mazai īllūstrācijai par to, cik interesantas un svarīgas var būt šādas uzrakstītas atmiņas atsevišķas tiesas vēsturē, pievienojam šeit senātora prof. Loebera atzīmes par Senāta vēsturi.

Prof. A. Loebera referāts par Senāta vēsturi.

Garām ejot jāpiezīmē, ka mūsu šās dienas sanāksme taisnībā dibinājās uz minēto Ministru kabineta 19. decembra lēmumu. Arī 19. decembrī 1918. g. pirmais kopējās rīcības sēdes žurnāls konstatē, ka „senātoru” minētā dienā „faktiski stājušies pie amata pienākumu izpildīšanas”.

1919. g. 10. septembra kopējās rīcības sēdes žurnāls:

Tā tad, par mani tajā žurnālā atzīmēts, „neizņemot arī A. Loeberl, kuram par viņa iecelšanu amatā ticis ziņots mutiski no tieslietu ministra”. Tāds iecelšanas veids notika jau pie seniem romiešiem, kur praetors, ietvai pārejot no pirmās procesa stadijas (judicium) uz nākošo (in jure), pats jau iecēla attiecīgo tiesnesi: „Titius iudex esto”. Atsaucos šajā ziņā uz kollēgas Bukovska Civilprocesa mācības grāmatu 31. lpp. Istenībā, par iecelšanu man tika paziņots jau ar K. V. kga vizitkartī. Tā tad, paziņošanu par manu iecelšanu amatā varu, galu galā, dibināt uz kollēgas K. V. vizitkartī; par formālu paziņošanu nav nekādu pēdu.

Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 17. gads (1936), 560.-565. lpp.
Augusts Lēbers. *Referāts par senāta vēsturi.* (1936. g.) Izvilkumi.

Atgriežoties mūsu leģitīmai valdībai uz Rīgu, Senāts 1919. g. 15. jūlijā atjaunojis savu darbību, kaut pirmais protokols sastādīts tikai par jau minēto 10. septembra „kopējo rīcības sēdi”, noturot katru nedēļu 4—5 sēdes, kurās starp citu tika apspriesti saimniecības un organizācijaļas jautājumi. Žurnālus kopējām rīcības sēdēm sāka vest tikai no 1919. g. 10. septembra.

Mūsu sēdes bija tomēr jāpārtrauc no jauna, par laiku no 1919. g. oktobra sākuma līdz 1. novembrim, un proti, sakarā ar bermontiešu uzbrukumu; ar to arī izskaidrojams, ka par laiku no 2. oktobra līdz 1. novembrim sēžu žurnālu nav.

Pa to laiku Senāta apspriedes istabā lekritusi granāta un, proti, tūlī pēc tam, kad mēs tikko atstājām apspriedes istabu. Telpas no granātas tika sabojātas tik lielā mērā, ka bija jāpārceļas uz citām telpām. Jau agrāk, līdz tam, otrā apspriedes istabā, igauņiem apšaudot Rīgu, bija lekritusi granāta, kas šo istabu pārvērtusi drupās. Arī toreiz mēs tikko bijām atstājuši istabu.

Senāts tad nu savā 1. novembra kopējā rīcības sēdē, levērojot, ka „līdzšinējās telpas ļoti nepietiekošas un bojātas no granātas”, nolēma noīrēt uz vienu gadu dzīvokli Pauluči (tagad Merķeļa) ielā 21, dz. 4 no 1. novembra 1919. g. par L. R. 5500 ires naudas gadā ar apkurināšanu. Šādu dzīvokli mēs ieņēmām līdz 1920. g. 1. janvārim (sk. 1919. g. 5. dec. lēmumu).

Telpas pagaidām bija puslīdz pietiekošas: sēžu zāle, 2 kancelejas istabas, apspriedes istaba un „ēdamistaba”. Šajā ēdamistabā tika noliktas arī „naturālijas” (produkti), kādas mēs saņēmām virs algas par ļoti mērenām cenām.

Sakarā ar pāriešanu uz jaunām telpām bija vajadzīgas arī mēbeles. Šā jautājuma noskaidrošanai (1919. g. 5. novembra sēdē) tika ievēlēta komisija no V. Z., K. V. un virssekretāra Arāja. Tomēr mēbeļu iepirkšanai nebija pietiekošu līdzekļu. Tāpēc arī es iedevu Senāta rīcībā kādas mēbeles no sava dzīvokļa, starp citu veļas skapi, kas tika izlietots kā akšu skapis, rakstāmgalds, krēsls un elektrības pakaņamu lampu. Šo pēdējo Senāts pēc tam no manis nopirka, iegūstot to ar „brevl manu traditlo” saskaņā ar CL. 644. p., kas paredz, ka ja kāda rokās lieta jau atrodas, tad viņš iegūst valdījumu ar vienkāršu nodomu to valdīt kā savu. Minētā lampa vēl tagad atrodas Senātā, Administratīvā departamenta resp. Apvienotās sapulces apspriedes telpās.

1920. g. j a n v ā r ī Senāts iegēma savas iepriekšējās telpas.

Sastādītāja piezīme: Tekstā saīsināti minēto personu vārdi un uzvārdi ir: M. G. - Miķelis Gobiņš; J. G. - Jānis Graudiņš; A. L. - Augusts Lēbers; A. M. - Aleksandrs Mengelsons; K. Ō. - Kārlis Ozoliņš; K. V. - Kristaps Valters; V. Z. - Voldemārs Zamuels.

notiesāja 1952. gadā; pēc Staļina nāves viņš 1955. gadā varēja atgriezties dzimtenē.²

1. Senāts kā Latvijas Augstākā tiesa.

Senātā bija izveidoti četri orgāni:

- 1) Apvienotā sapulce;
- 2) Civilais kasācijas departaments;
- 3) Kriminālais kasācijas departaments;
- 4) Administratīvais departaments.

Par Senāta pamatlikumu ir uzskatāms 1918. gada 6. decembra Pagaidu nolikums par Latvijas tiesām. Piemērojams bija arī pārveidotais (Krievijas 1864. gada) Tiesu iekārtas likums, kas bija atstāts spēkā, «ciktāl» tas nerunā pretim Latvijas valsts iekārtai¹. Tuvākais bija noteikts īpašā Senāta iekārtas likumā. 30. gados Senāts izveidoja komisiju jaunās Senāta Satversmes izstrādāšanai. Saglabājies raksts, ar kuru Dr. A. Lēbers «komisijas uzdevumā» 1936. gadā ielūdz astoņus komisijas locekļus-senatorus uz nākošo sēdi.⁴

Senāta sastāvā darbojās arī Augstākā disciplinārā tiesa⁵. Šajā tiesā uz vienu gadu ievēlēja trīs senatorus un divus Tiesu palātas locekļus. Senāta Apvienotā sapulce ievēlēja Augustu Lēberu par Augstākās disciplinārās tiesas locekli 1922. un 1927. gadā⁶.

¹ Par senatoru likteņiem: Augusts Rumpēters. Atskats uz Senātu // Latviešu Juristu Raksti. [Kalamazoo, Michigan, 1973]. - Nr. 12. - 1.-26. lpp.; Dītrichs A. Lēbers. Latvijas Senāts // Universitas. - [New York, 1976]. - Nr. 37. - 48.-50. lpp.; Latvijas Senāts, 1918-1940: Rādītāji Latvijas Senāta spriedumu krājumiem / Dītricha A. Lēbera red. - Rīga, 1995. - 1. sēj. - 45.-47. lpp.; Par senatoriem, kas līdzdarbojās Civillikuma izstrādāšanā: Dītrichs A. Lēbers. Latvijas 1937. g. Civillikums // Universitas. - 1987. - Nr. 59. - 42.-46. lpp.; angļu tulkojums grāmatā: Comparative and International Law: Essays in Honor of John H. Merryman. - Berlin, 1990. - P. 197-204.

² Likumu krājums 1919, 10; Tiesu iekārta, 1924. un 1936. gada izdevumi, 57.-61. panti; Rumpēters A. Atskats .. (sk. 2. atsauci). - 2., 6. lpp.

³ 1936. g. 3. novembra raksts. Ģimenes arhīvs.

⁴ Tiesu iekārta, 60.-61., 196. pt.; grozījums: Likumu krājums 1938, 88.

⁵ Latvijas Valsts vēstures arhīvs (turpmāk: LVVA) 1533. fonds, 3. apraksts, 122. lieta, 6.-7. lpp.; 1536. fonds, 2. apraksts, 242. lieta, 7. lpp.

1934. gadā lika ievests Goda tiesneša amats. Senāta Goda tiesnešu iecelšanu ierosināja Senāta Apvienotā sapulce, bet Ministru kabinets šādu lēmumu apstiprināja.⁷ Augustu Lēberu ieskaitīja Goda tiesnešos 1938. gadā, pēc viņa aiziešanas pensijā. Šādā amatā tēvs ir piedalījies Senāta darbā. Publicēts ir viens spriedums, kur viņš referē kā Goda tiesnesis".

Sakarā ar ieskaitīšanu Goda tiesnešos ir vērts atzīmēt vienu maz zināmu notikumu, kas raksturo tā laika strāvojumus. Pēc 1934. gada 15. maija Senāta priekšsēdētājs saņēma mājieni iecelt Kārli Ulmani par Goda tiesnesi. Šāda priekšlikuma izšķiršana bija Apvienotās sapulces kompetencē. Kad senatori uzzināja, ka ir paredzēts jautājumu iekļaut nākošās sēdes dienas kārtībā, vairāki no viņiem cēla iebildumus. Tā Kārli Ulmani arī neieskaitīja Goda tiesnešos. Par šo epizodi stāstījis senators Mintauts Čakste 1958. gadā Stokholmā sarunā ar Ādolfu Šildi.⁹

2. *Senāta telpas.*

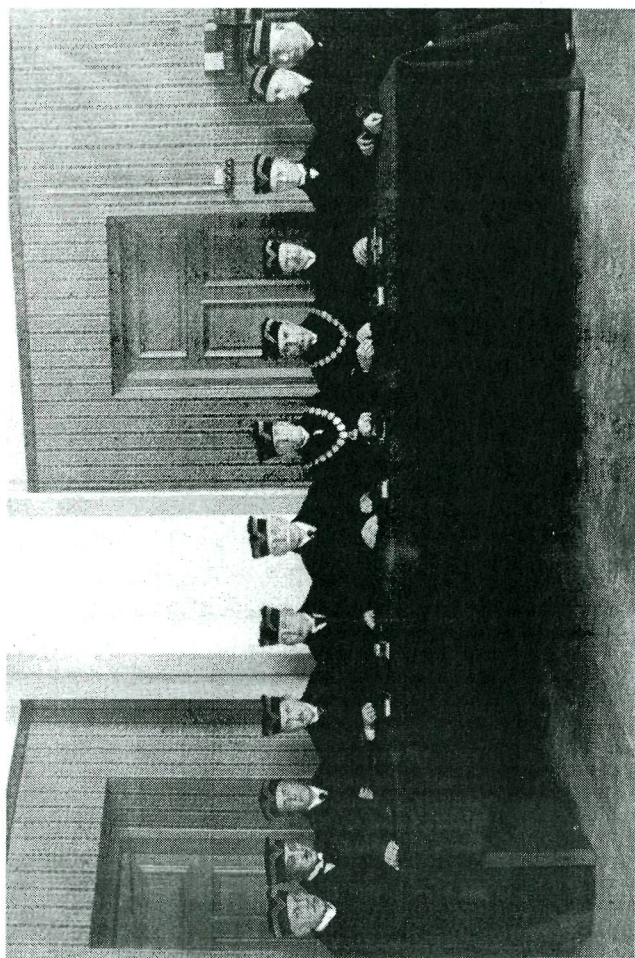
Senāta pirmās telpas bija agrākajā Miertiesnešu sapulces ēkā Rīgā, Brīvības bulvārī 10. Bermontiešu uzbrukumu laikā 1919. gadā šīs telpas sapostīja ienaidnieka granāta. Tā izsita ārsienu, iekrītot Senāta apspriežu istabā, kuru senatori tikko bija atstājuši. Tā kā otrā apspriežu istaba jau agrāk bija sabojāta, igauņiem pēc Cēsu kaujām apšaudot Rīgu, tad Senātam nācās pāriet uz noīrētu dzīvokli Merķeļa ielā, no kura tas 1920. gadā atgriezās uz savām izremontētām telpām Brīvības bulvārī.

Šajās telpās daudzas mēbeles kara un revolūcijas mutuļu laikos bija izvazātas. Nebija arī līdzekļu to iegādei. Tāpēc senatori, kas to spēja, aizdeva savas personīgās mēbeles. Viņu vidū bija senators Augusts Lēbers.

⁷ Likumu krājums 1934, 224; Tiesu iekārta, 165.1-5 pt.

⁸ Senāta Apvienotās sapulces spriedumj 1938, Nr. 12.

⁹ Adolfa Šildes sarunas pieraksta kopijā autora arhīvā.

Latvijas Senāta senatori 1925. gadā. *No kreisās puses:* Aleksandrs Haritonovskis, Feliks Blūms, Fricis Zilbers, Kārlis Puriņš, Aleksandrs Gūbens, Andrejs Šimānis, Kristaps Valters (ar ķēdi), Kārlis Ozoliņš (ar ķēdi), Augusts Lēbers, Jānis Kalācs, Bronislavs Nagujevskis, Aleksandrs Petersons.

Kad 1936. gadā Miertiesnešu sapulces namu nojauca, uzceļot tā vietā Tiesu pili, Senāts pārgāja pagaidu telpās Saeimas namā. Pēc Tiesu pils atklāšanas 1938. gadā Senātam šajā ēkā ierādīja Augstākai tiesai cienīgas telpas, kurās senatori darbojās līdz Senāta likvidācijai 1940. gadā.¹⁰

3. *Senatori - kolēģi.*

Pirmā desmitgadē Senāta Civilais kasācijas departaments sastāvēja no trim senatoriem:

- 1) Kārlis Ozoliņš kā priekšsēdētājs. Viņš darbojās Senātā no 1918. gada līdz savai nāvei 1933. gadā;
- 2) Aleksandrs Pētersons. Viņš strādāja departamentā no 1922. gada līdz savai nāvei 1931. gadā;
- 3) Augusts Lēbers, kurš bija departamenta loceklis no 1918. gada līdz aiziešanai pensijā 1938. gadā.

Civilkasācijas departamentam 1928. gadā pievienojās senators Fridrihs Konrādi, 1930. gadā - senators Osvalds Ozoliņš un 1933. gadā - senators Mintauts Čakste. Vēlāk departamentā darbojās arī profesors Vladimirs Bukovskis (1934-1937), Jēkabs Grots (no 1934), Pēteris Leitāns un Pēteris Stērste (no 1937), Augusts Rumpēters (no 1938) un Maksis Ratermanis (no 1939).

Kārlis Ozoliņš sākumgados bija mana tēva tuvākais līdzstrādnieks. Par to liecina laikā no 1919.-1933. gadam taisītie šī departamenta spriedumi. Kārli Ozoliņu tēvs savās atmiņās raksturo kā labsirdīgu un ideāli noskaņotu cilvēku. Viņš esot bijis liels puķu mīlētājs. Kā tiesnesis Kārlis Ozoliņš esot bijis tīrs

¹⁰Augusts Lēbers. Atzīmes par Senāta vēsturi //Tieslietu Ministrijas Vēstnesis. - 1936. - 17. g. - 560.-565. lpp. (šeit 561. lpp.);pārspiests: Ieskats Latvijas Senāta spriedumos un senatora Augusta Lēbera rakstos (1920-1938)/ sast. Dļtrichs A. Lēbers (Loeber). - Rīga, 1992. - 115.-1 19. lpp.; Rumpēters A. Atskats .. (sk. 2. atsauci). - 8.-9. lpp.

praktiķis bez dziļākām teorētiskām zināšanām. Bet viņam bija izcilas uztveres spējas un pareizais skatiens uz lietas būtību."

Darba gaitā nodibinājās tuvas personīgas attiecības. Kārlis Ozoliņš savās mājās«Puniužos» (Siguldas tuvumā) 1922. gada vasarā uz vairākām nedēļām uzņēma manu toreiz 15 gadu veco brāli Franku. Tēvs tur arī ir viesojies. 73 gadus vēlāk (1996) Anna, viena no senatora Kārļa Ozoliņa meitām, vēstulē no ASV piemin toreizējos ciemiņus lauku mājās un atceras, ka senators Lēbers «ar papu bija labi draugi». Satricina tas, ko Anna raksta par Kārļa Ozoliņa ģimenes likteņiem. Baigajā gadā māte nošauta, pēc citām ziņām mirusi ar vēzi, tāpat kā māsa Marija. Vecāko māsu Maiju ar mazu bērniņu aizveda 1941. gada 14. jūnijā, un abas ceļā aizgāja bojā. Brāli Jēkabu komunisti nošāva, jo viņš partizāniem bija piegādājis pārtiku.¹²

Pēc Kārļa Ozoliņa Civiltieslietu departamenta priekšsēdētāja vietā bija *Osvalds Ozoliņš* (1888- apm. 1950). Kopā ar Augustu Lēberu un citiem viņš piedalījās Latvijas 1937. gada Civiltieslietu izstrādāšanā. Osvalds Ozoliņu tēvs atceras kā enerģisku, apdāvinātu un spējīgu juristu.¹¹

1941. gadā komunistu vara Osvalds Ozoliņu kopā ar sievu un divām meitām deportēja uz Padomju Savienību. Tuvākais izriet no viņa krimināllietas¹⁴, kura - tāpat kā citu represēto senatoru lietas - glabājas Latvijas Valsts arhīvā (turpmāk: LVA). 14. jūnija apcietināšanas lēmumu bija apstiprinājis Semjons Šustins, Valsts drošības kapteinis^{14a}. Osvalds Ozoliņu adminis-

¹¹ Senators Kārlis Ozoliņš // Universilas. - [Rīgai, 1933. - Nr. 14. - 246. lpp.; tālākas norādes: Latvijas zinātne un literatūra. - 1933. - 15. sēj. - 186. lpp.

¹² Anna Dārziņa-Ozoliņa. 1995. gada augusta vēstule, rakstīta 84. gadu vecumā no Sietlas (Seattle), ASV. *Par Annu Dārziņu*: Māksla un arhitektūra: Biogrāfijas. - Rīga, 1995. - 1. sēj.

¹³ T[eodors] Zvejnieks. Osvalda Ozoliņa piecdesmit mūža gadi // Tieslietu Ministrijas Vēstnesis. - 1938. - 19. g. - 11 12-1 I 13. lpp.; Augusts Rumpēters. Senators Osvalds Ozoliņš//Latviešu Juristu Raksti. - 1959. - Nr. 1. -41. lpp.

¹⁴ LVA, 1986. fonds, 2. apraksts, P-6025. lieta.

^{14a}Par S. Šustinu: Enciklopēdiskā vārdnīca. -Rīga, 1991.

tratīvā kārtā aizveda uz «Vjatlagu», NKVD nometni pie Vjatkas upes (Rietumos no Urālicm, 300 km uz ziemeļiem no Kazaņas). Nākošā gadā (1942) ierosināja krimināllietu. Osvalds Ozoliņš tika apsūdzēts palīdzības sniegšanā buržuāziskām organizācijām, kas veica naidīgu darbību pret PSRS, un bez tam aktīvā cīņā pret revolucionāro kustību pie kontrrevolucionāras valdības pilsoņu kara posmā, tas ir, noziegumos, kas paredzēti Padomju Krievijas 1926. gada Kriminālkodeksā (58.4 un 58.13 pantos). Tas nozīmē, ka viņš tika saukts pie kriminālatbildības par nodarījumiem, kas izdarīti Latvijā pirms padomju varas nodibināšanās pēc ārzemēs spēkā esošā kodeksa. Tieši tādu iespēju paredzēja kāds PSRS 1940. gada 6. novembra dekrēts.¹⁵ Apsūdzības rakstā kā pirmais punkts izcelts, ka Osvalds Ozoliņš ir bijis Latvijas Senāta loceklis. Bez tam viņam pārmet līdzdalību Latviešu biedrībā, korporācijā «Fraternitas Metropolitana» un arī Aeroklubā. PSRS Iekšlietu tautas komisariāta «Sevišķā apspriede» (Особое совещание) piesprieda nāves sodu. Lēmums datēts ar 1942. gada 18. novembri, bet lielas nākošajā lappusē atzīmēts, ka Osvalds Ozoliņš jau nomiris 1942. gada 21. aprīlī. Lietā tālāk iesieta meitas Ilgas 1956. gada vēstule, kurā viņa vēstī, ka māte un jaunākā māsa izsūtījumā kara laikā esot mirušas, bet tēvs esot gājis bojā «bada nāvē, strādādams meža darbos».

Savās atmiņās tēvs piemin arī pirmo Senāta priekšsēdētāju *Kristapu Valteru* (1861-1944). Valtera atmiņa esot bijusi fenomenāla. Pat pēc gadiem viņš atcerējās lielu materiālu sīkākās detaļās. 1934. gadā pēc 15. maija apvērsuma Valteru atbrīvoja no ieņemtā amata. Par iemesliem liecinājis viņa dēls Nikolajs Valters. Drīz pēc 15. maija «Senāts saņēma autoritatīvu mājienu Senāta Apvienotās sapulces vārdā nosūtīt Ministru prezidentam K[ārlim] Ulmanim apsveikumu, tanī izceļot apvērsuma tiesisko

¹⁵ Ведомости СССР. - 1940. - Nr. 46; Latvijas PSR 1940. g. 25. novembra paziņojums // Hronoloģiskais likumkrājums .., 1940-1959. - Rīga, 1960. - 22. lpp.

jēgu. Tam pretojās Kristaps Valters, norādīdams, ka apsveikumu var sūtīt, bet atzīt apvērsuma likumību nav iespējams». ¹⁶

Kriminālā kasācijas departamenta ilggadīgs priekšsēdētājs bija *Aleksandrs Gubens*. Tēvs atceras viņu kā «caur un cauri godīgu cilvēku». Gubens bija dievbijīgs cilvēks, kas reliģiju uztvēra kā nopietnu sirds lietu. Kā kolēģis viņš bija ļoti pretimnākošs. Pēc Augusta Lēbera dēla Franka traģiskās nāves (1927), Gubens sūtījis dziļi izjustu līdzjūtības rakstu. 1934. gadā viņu ievēlēja par Apvienotās sapulces priekšsēdētāju (Kristapa Valtera vietā). 1938. gadā viņš kļuva par Triju Zvaigžņu ordeņa kapituļa kancleru. Baigajā gadā Gubens varēja izglābties. Vācu okupācijas laikā viņš bija viens no tiem, kas pieprasīja Latvijas «faktiskās suverenitātes» atjaunošanu. Tāda prasība tika izvirzīta Latvijas Centrālās padomes 1944. gada sākumā sagatavotajā memorandā. Šo deklarāciju bija parakstījuši 190 pilsoņi, starp viņiem senatori Rūdolfs Alksnis, Mintauts Čakste, Jānis Kalacs, Pēteris Leitāns, Augusts Rumpēters, Pēteris Stērste un Voldemārs Zamucls. ¹⁷ 1944. gadā Gubens devās trimdā un nonāca Pasavā (Passau), Vācijas dienvidos pie Austrijas robežas, kur viņš nomira 1952. gadā ¹⁸. Gubeņa dzīvesbiedre viņam uzcēla skaistu kapa pieminekli ar uzrakstu latviešu valodā. Daudzus gadus vēlāk Pasavas kapu pārvalde man ziņoja, ka kapi nolīdzināti. ¹⁹ Tāds nu ir vientuļņu trimdinieku liktenis, kuru kapi stāv svešā pusē.

Senators *Jānis Kalacs* (1868-1947) bija izcils jurists, kurš bagātinājis arī Latvijas juridisko literatūru administratīvo tiesī-

¹⁶ Nikolaja Valtera liecību pierakstījis Adolfs Šilde Minhenē 1963. gada; sk. Adolfs Šilde. Latvijas vēsture, 1914-1940. - Stokholma, 1976. - 623., 634. lpp.

¹⁷ Latviešu nacionāla pretestības kustība, 1943-1945 /Edgars Andersons, Leonards Siliņš; Latvijas Centrālā padome. - Upsala, 1994. - 72., 414.-421. lpp.

¹⁸ Senators Gubens//Atpūta. - 1938. - Nr. 736. - 3. lpp.; Jānis Ankravs. Aleksandrs Gubens// Darbam un tiesībām. - Rīga, 1939. - 9.-14. lpp.; Jūlijs Šmits// Laiks. - Ņujorka, 1952. - 6. dec; Armīns Rūsis. Tiesnesis ar ticīgu sirdi // 1954. gada Baznīcas kalendārs. - Eslingena, [Vācija, 1953]. - 69.-74. lpp.

¹⁹ Stadt Passau, Friedhofsamt, 1993. g. 15. novembra vēstule.

bu laukā. Senātā viņš darbojās no 1922. gada. Pēc Kristapa Valtera atbrīvošanas no amata Kalacs tika iecelts par Administratīvā departamenta priekšsēdētāju.²⁰ Tēva atmiņās mēs lasām, ka Kalacs pilnībā pārvaldījis krievu un vācu valodu. 1941. gadā Kalacs pēdējā brīdī esot izglābies no deportācijas. Viņš mira Detmoldā (Vācijā) grūtā pēckara laikā, kad ikdienas rūpes neļāva izveidot plašu sabiedrisko dzīvi. Latviešu trimdas prese tikko bija uzsākusi savas gaitas. Karš, okupācija un bēgļu gaitas ir par iemeslu tam, ka senatora Kalaca nāve nekādā plašākā rakstā netika atzīmēta.

Senators **Fridrichs Konradi (Conradi)** (1881-1946) juristu aprindās bija plaši pazīstams kā krājuma «Izvilcumi no Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem» sastādītājs. Laikā no 1925. līdz 1940. gadam iznākuši 16 sējumi. Konrādi, kas savu juridisko izglītību bija pabeidzis Maskavā, vienu laiku bija Vācu juristu biedrības vicepriekšsēdētājs. Viņš bija precējies ar Sofiju Canderi (Zander), pazīstamā padomju raķešbūves pioniera Fridriha Candra māsu.

Starp senatoriem bija viens Lāčplēša kara ordeņa kavalieris: senators **Pēteris Stērste** (1893-1976). Viņa tēvs, Andrejs Stērste, bija pazīstams jurists un atmodas laika darbinieks. Trimdā Vācijā Pēteris Stērste aktīvi iekļāvās sabiedriskajā darbā un pirms izceļošanas uz ASV bija Latvijas Centrālās padomes priekšsēdētājs.²¹ Amerikā dzīvo viņa bērni un mazbērni.

Lieli nopelni Latvijas civiltiesību laukā bija profesoram **Vladimiram Bukovskim** (1867-1937), kuru 1934. gadā iecēla par senatoru. Viņš 1914. gadā bija publicējis divsējumu Baltijas provinču civillikumu kopojumu ar komentāriem, kas juristiem praktiķiem kļuva par rokasgrāmatu. Pēc autora lūguma Augusts

²⁰ Fr[īcis] Zilbers. Semitoni Jana Kalaca 70 gadi //Tieslietu Ministrijas Vēstnesis. - 1938- 19. g. - 516.-519. lpp.

²¹ Laiks. -[Ņujorka], 1976. - 31. marts; Pēteis Sekste. Senators Pēteris Stērste// Universitas. - 1976. - Nr. 38. - 55.-56. lpp.; Lāčplēša Kara ordeņa kavalieri // Biogrāfiska vārdnīca. - Rīga, 1995.

Lēbers bija piedalījies vienas komentāru nodaļas sagatavošanā (par mantojuma tiesībām, kurās toreiz valdīja teritoriālais partikulārisms). Latvijas laikā senators Bukovskis bija viens no 1937. gada Civillikuma autoriem. Viņš vadīja visas trīs šī likuma izstrādāšanas komisijas (1920-1937).²²

Senators *Mintauts Čakste* (1893-1962) vācu okupācijas laikā līdzdarbojās sava brāļa profesora Konstantīna Čakstes vadītajā Latvijas Centrālajā padomē. 1944. gadā vācu drošības iestādes abus brāļus un citus padomes locekļus apcietināja, bet Mintautu Čaksti drīz atbrīvoja, acīmredzot tāpēc, ka Konstantīns Čakste visu atbildību bija uzņēmis pats, lai paglābtu pārējos apcietinātos. Pēc Konstantīna Čakstes nāves vācu koncentrācijas nometnē 1945. gadā par viņa pēcnācēju Latvijas Centrālā padome bija izraudzījusi senatoru Mintautu Čaksti. Tanī laikā Mintauts Čakste ar ģimeni laivā bija jau nokļuvis Zviedrijā.²³ Trimdā viņš sacerēja rakstu par Padomju Savienības starptautisko tiesisko koncepciju, kuru iespieda vadošajā amerikāņu juridiskajā žurnālā (1949). Mintauts Čakste arī analizējis Padomju Latvijas agrāro iekārtu un citus juridiskus jautājumus.²⁴ Vienu viņa rakstu esmu publicējis manis rediģētajā Padomju tiesībām veltītajā žurnālā²⁵. Vēlāk Maskavā parādījās šī žurnāla recenzija ar virsrakstu «Клевета и дезинформация под маской буржуазного объективизма» («Arpelošana un dezinformācija zem buržuāziskā objektīvisma maskas», krievu valodā). Recenzents, starp citu, atzīmē, ka žurnāla autoru vidū «мелькают 'бывшие люди' - (..)

²² Norādes uz literatūru par Vladimīru Bukovski: D. A. Lēbers. Latvijas 1937. g. Civillikums .. (sk. 2. atsauci). - 46. lpp., 20. vēre.

²³ Edgars Andersons, Leonīds Silinš .. (sk. 17. atsauci). - 60., 76.-77., 79., 84., 91., 98., 196. lpp.

²⁴ Mintauta Čakstes 100 gadu dzimšanas dienā viņa meita Aija Čakste izdevusi krājumu: Mintauts Čakste: Publikācijas. - Stokholma, 1994. - 241 lpp. Par Mintautu Čaksti: Augusts Rumpēters, Dītrichs A. Lēbers// Latviešu Juristu Raksti. - 1963. - Nr. 7/8. - 57.-64. lpp.; pārspiests 1994. gada krājumā: Mintauts Čakste .. - 7.-14. lpp.

²⁵ Mintauts Čakste. Das persönliche Eigentum der Sowjetbürger // Osteuropa-Recht. - 1955. - Jg. 1. - S. 27-30; pārspiests 24. atsaucē citētajā krājumā, 238.-241. lpp.

бывшие судьи из Латвии, (..) политическое отребье, выброшенное за пределы стран социалистического лагеря ..» («pavīd 'bijušie ļaudis' - (..) bijušie tiesneši no Latvijas, politiskie atkritumi, izsviesti no sociālistiskās nometnes zemēm», krievu valodā).²⁶ Domāts droši vien ir senators Mintauts Čakste.

Mintauts Čakste pašmācības ceļā bija apguvis angļu valodu, kuru viņš brīvi lietoja savos plašajos sakaros ar ārzemju diplomātiem Latvijā un kā Latviešu-angļu biedrības priekšsēdētājs. Kopā ar savu sievu Mariju, Antona Benjamiņa meitu, Mintauts Čakste savus ciemiņus uzņēma, kā tēvs atceras, ar nemākslotu laipnību. Viņa mājās tika piekopta augsta kultūra elegantā atmosfērā.

Senatoram *Kārlim Ducmanim* (1881-apm. 1945) pēc spozžas diplomāta un jurista karjeras bija lemts traģisks liktenis. 30. gados Ducmanis bija Latvijas sūtnis Ženēvā un kā tāds vadīja Latvijas delegāciju Ženēvas Starptautiskajā konferencē par vekseli un čeku tiesību unifikāciju. Citi šīs delegācijas locekļi bija Vilis Bandrēvics un senators Augusts Lēbers. 1936. gadā K. Ducmani iecēla par senatoru. Tuvākas attiecības starp Ducmani un tēvu izveidojās arī tāpēc, ka abi vasaras laikā Ogrē dzīvoja kaimiņos. 1940. gada pavasarī Ducmanis ar savu rīcību Latvijā izsauca politiskus sarežģījumus. Ģenerāļa Jāņa Baloža uzdevumā, bet Kārlim Ulmanim par to nezinot, senators Ducmanis izstrādāja jaunas Satversmes projektu, kuru Ulmanis un Balodis pēc 15. maija apvērsuma tautai bija apsolijuši. Pārskatīšanās dēļ Satversmes projekts nonāca Ulmaņa rokās, kurš atlaida Balodi no Kara ministra amata.²⁷

Ducmani (tāpat kā Osvaldu Ozoliņu) 1941. gadā administratīvā kārtībā deportēja uz «Vjatlagu». Arī pret viņu pēc gada iero-

²⁶ В. И. Усепии. Советское государство и право. - 1959. - № 4. - С. 138-143 (сеіл 142. lpp.).

²⁷ Par šo nolikumu: Edgars Andersons. Latvijas vēsture, 1920-1940: Ārpolitika. - Stokholma, 1984. - 2. sēj. - 389., 393. lpp.; Александр А. Дризул. Латвия под игом фашизма. - Рига, 1960. - С. 328.

sināja krimināllietu un apsūdzēja aktīvā cīņā pret revolucionāro kustību pie kontrrevolucionāras valdības pilsoņu kara laikā. Prokurors pieprasīja augstāko soda mēru - nošaušanu. Bet pēc deviņiem mēnešiem (1942) PSRS Iekšlietu lautas komisariāta «Sevišķā apspriede» piesprieda citu sodu: «5 gadi ITL» (darba labošanas nometne). Pax to, kas noticis šajos deviņos mēnešos, lieta klusē.²⁸ Par tālāko senatora Ducmaņa gaitu saglabājusies viena liecība. 1945. gadā kādā sodu nometnē pie Urāliem Ducmani ievietoja «izolatorā», tas ir, nometnes cietumā. Tur viņš savā kamerā satika, starp citu, Arturu Stegmani - bijušo Ārlietu ministrijas darbinieku. Šo notikumu Stegmanis savās atmiņās apraksta sausā toni, minot, ka Ducmanis esot bijis «puslīdz labā formā»²⁹. Jāpieņem, ka Ducmanis drīz pēc tam miris.

Senators *Jēkabs Grots* (1888-1942) un mans tēvs labprāt sarunājās par abu bērniem, kuri bija līdzīgā vecumā. Kolēģi apmainījās domām par bērnu audzināšanu un izglītību. To es uzzināju no tēva atstātajām atmiņām. Pagājuši vairāk nekā 60 gadi. Grota jaunākais dēls Andrejs dzīvo Bostonā (ASV) un ir kļuvis par pazīstamu advokātu. Meita Annamarija, kas vienos gados ar mani, un vecākais Grots, Pēteris, izstaigājuši Golgātas ceļu uz Sibīriju.³⁰ Tāds pats liktenis piemeklēja Jēkaba Grota sievu Mariju, bankas direktora Celmiņa meitu.³¹ Visi trīs ap 1957. gadu varēja atgriezties Rīgā. Senators Grots pats tika apcietināts 1941. gadā, notiesāts uz nāvi un 1942. gadā nošauts. Tas notika «Usoļlagā» pie Soļikamskas, Urālos (150 km uz ziemeļiem no Permas). Procesuālā ziņā lieta līdzinājās Osvalda Ozoliņa un Kārļa Ducmaņa prāvām. Pratināšanā nometnē senators Grots «kategoriski noliedzis», ka viņš esot apmelojis padomju iekārtu, kā

²⁸ LVA, 1986. fonds, 2. apraksts, P-7114,, lieta.

²⁹ Arturs Stegmanis // Atbalss. - 1988. - Nr. 1. - 6.-7. lpp. (šeit 7. lpp.)

³⁰ Es sapni par dzimteni pagālvī likšu. - Rīga, 1993. - 1. sēj. - 158.-159. lpp.

³¹ Marijas Grotas māsa atstājusi atmiņas: Ieva Celmiņa. Par savu tēvu un māti un viņu vecākiem // Karogs. - 1989. - Nr. 12. - 167.-169. lpp.; vācu tulkojums: Jahrbuch des baltischen Deuschtums. - 1991. - S. 132-136.

to bija apgalvojis kāds aģents. Tāda stāja padomju ielodzījuma apstākļos bija reta un liecina par senatora nelokāmību.³²

Plašu pārskatu par senatoriem un viņu dzīves gaitām sniedzis senators *Augusts Rumpēters* (1899-1978) savā «Atskatā uz Senātu» (1973). Viņš bija gados visjaunākais senators, kuru iecēla mana tēva vielā 1938. gadā.³³ Es labi atceros senatoru Rumpēteru. Pēc kara es viņu vairākkārt apciemoju viņa mājās Ņudžersijā, AS V, kur viņš mani laipni uzņēma. Mums izveidojās draudzīgs kontakts. Senatora Rumpētera «Atskats uz Senātu» ir pēdējā dzīvā un autoritatīvā liecība par Senātu.

Senāta Civilā kasācijas departamenta sastāvā pēdējos gados darbojās arī senators *Pēteris Leitāns* (1879-1949) un senators *Maksis Ratermanis* (1893-1970). Abi miruši trimdā, pirmais - Zviedrijā, otrs - ASV.

No senatoriem Administratīvajā departamentā tēvs savās atmiņās (blakus Jānim Kalacam) piemin *Fridrichu Vesmani* (1875-1941). Latvijas tapšanas gados Vesmanis daudz paveicis jaunās republikas labā. Viņš piedalījies Satversmes sapulces darbā (1920-1922), vienlaicīgi strādājis Senātā (1922), bet 1922. gadā ticis ievēlēts par Saeimas priekšsēdētāju. 1925. gadā Vesmanis izbrauca uz Londonu kā Latvijas sūtnis Lielbritānijā. Pēc atgriešanās 1932. gadā viņš turpināja darbu Senātā (līdz 1937). Ģimenes viesu grāmatā atzīmēts, ka senators Vesmanis ir cīmojies Lēberu mājās 1921. un 1923. gadā.

1941. gadā senators Fridrichs Vesmanis 66 gadu vecumā tika izsūtīts uz «Usoļlagu» pie Urāliem. Drausmīgos noņemnes apstākļos viņš ilgi neizturēja un nomira 1941. gada 7. decembrī. Bet divas nedēļas pēc tam padomju drošības iestādes nolēma ierosināt krimināllietu pret senatoru Vesmani un uzrādīt viņam apsūdzību. Acīmredzot noņemnes birokrātija bija strādājusi lēni.

³² LVA, 1986. fonds, 2. apraksts, P-9985. liela.

³³ Par Augustu Rumpētera: Teodors Petersons. *Vita Nostra | Lettonia|*. - 1974. - Nr. 21. - 42.-43. lpp.; Laiks. - 1979. - 3. janv.; Teodors Petersons // *Univcrsitatis*. - 1980. - Nr. 45. - 66.-67. lpp.

Ar apsūdzētā nāvi kriminalvajāšana bija jāizbeidz. Izsūtīta bija arī sieva Berta Vesmane.³⁴

Represiju upuris bija arī Senāta Administratīvā departamenta senators **Teodors Bergtāls** (1886-1942) kopā ar sievu un meitu. Senatora dzīves ceļš apraujas «Usoļlagā» pie Urāliem. Pēc apcietināšanas 1941. gadā, T. Bergtāls nākošajā gadā tika apsūdzēts aktīvā cīņā pret revolucionāro kustību pie kontrrevolucionāras valdības pilsoņu kara laikā. Pratināšanā Bergtāls liecināja, ka Senātā viņš esot izskatījis administratīvas lietas, kurām nekāda sakara ar politiku nav bijis. Taču apsūdzības rakstā norādīts, ka apsūdzētais esot atzinis savu vainu un ka viņš esot «ieņēmis atbildīgus posteņus Latvijas tiesu orgānos». PSRS Iekšlietu tautas komisariāta «Sevišķā apspriede» piesprieda nāves sodu (расстрел). Spriedums lika izpildīts 1942. gada 9. jūnijā.

Ar to lieta gan nebeidzās. 1956. gadā Latvijas PSR Valsts drošības komiteja vēstulē ar grifu «Slepeni» ziņo PSRS Iekšlietu ministrijai, kādā veidā senatora Bergtāla nāve reģistrēta Rīgas Dzimtsarakstu nodaļā. Tur atzīmēts, ka Bergtāls esot miris 1945. gada 9. februārī sirds vājuma rezultātā.³⁵ Šādu izziņu saņēmusi senatora Bergtāla sieva Marija un arī meita Olga-Helēna pēc atgriešanās no izsūtījuma. Viņas nav vienīgās, kuru valsts iestādes apzināti mānījušas. Dokumentēta arī cita lieta, kurā drošības orgāni paziņojuši nepatiesu nāves datumu un cēloni.³⁶ Šāda prakse atklāj režīma liekulību un apsūdz pašus apsūdzētājus.

Senāta Kriminālā kasācijas departamentā (blakus priekšsēdētājam Aleksandram Gubenim) pēdējā laikā darbojās senatori Jānis Ankravs, Jānis Balodis un Jānis Skudre. **Jānis Balodis** (1890-1975) devās trimdā uz ASV, bet **Jāni Skudri** (1889-1942) represēja padomju orgāni. Kopā ar sievu Veltu un trim meitām

³⁴ LVA, 1987. fonds, 13896. lieta (Rīga). Par senatoru Vesmani: Ieva Markausa // LZA Vēstis. - 1993. - Nr. 11. - 35.-40. lpp.

³⁵ LVA, 1986. fonds, 2. apraksts, P-6474. lieta.

³⁶ Andreja Veckalna lieta //Via Dolorosa: Trešā grāmata. -Rīga, 1995. - 176.-177. lpp.

viņš 1941. gadā tika izsūtīts. Senators nonāca «Ziemeļu Urālu noimetnē» Sverdlovskas (tagad atkal: Jekaterinburga) apgabalā. Tur viņam 1942. gadā uzrādīja apsūdzību par to, ka viņš 1935.-1940. gadā esot bijis tiesnesis Latvijas Senātā un bez tam, ka viņš noimetnē esot piedalījies dumpinieku organizācijā. Izmeklētāji apgalvoja, ka, fronteī tuvojoties, nemiernieki esot gatavojušī sacelšanos, lai palīdzētu Vācijas bruņotajiem spēkiem. Skudri ieslodzīja noimetnes cietumā, bet pratināšanā senators konsekvēnti atteicās atzīt savu vainu. 1942. gada jūlijā PSRS Iekšlietu ministrijas «Sevišķā apspriedē» Jānim Skudrem piesprieda nāves sodu (расстрел). Vienu nedēļu agrāk senators bija nomiris. Sieva Velta atgriezās Latvijā 1960. gadā. Viena no meitām apprecējās izsūtījumā un palika Sibīrijā.^{36a}

Jānis Ankravs (1892-1963) bija tas vienīgais senators, kas (kā minēts 7. lpp.) 1945. gadā bija palicis Latvijā. Latvijas PSR Augstākā tiesa viņu notiesāja 1952. gadā.³⁷ Apsūdzības rakstā Ankravam tika inkriminēta palīdzības sniegšana buržuāziskām organizācijām, kas veica naidīgu darbību pret PSRS. Viņš esot strādājis kā senators un taisījis spriedumus pret Komunistiskās partijas biedriem. Uz jautājumu, vai viņš atzīst savu vainu, Ankravs tiesas sēdē norādījis, ka viņam esot grūti atbildēt, «jo, dzīvojot buržuāziskā Latvijā, es nezināju PSRS Kriminālkodeksu». Tas bija visai spēcīgs un drosmīgs arguments, kas Staļina laika draudu priekšā spilgti atklāja lielas juridisko būtību. Tiesa Ankravam piesprieda 25 gadus darba labošanas noimetnē. Pēc Staļina nāves Ankravu atbrīvoja pirms termiņa.

1996. gadā sakarā ar Senāta spriedumu pārspiešanas projektu es esmu mēģinājis apzināt bijušo senatoru piederīgos. Atsaucās bērni, mazbērni un citi radinieki gan Latvijā, gan ārzemēs, bet vairāk nekā 10 senatoriem piederīgos neizdevās sameklēt.

³⁶ LVA, 1986. fonds, I. apraksts, 43908. liela, 5. sēj., 344.-362. lpp. Par rehabilitāciju: 9. sēj., 4. lpp. un 10. sēj., 298.-306., 316.-318. lpp.

³⁷ LVA, 1986. fonds, I. apraksts, 6646. liela.

Latvijas Senāta senatori un prokurori 1936. gadā. Stāvat pirmā rindā no kreisās: Blūms, Grots, Alksnis, Čakste, Vesmanis. Stāvat otrā rindā no kreisās: Bukovskis, Balodis, Bite, Ūdris, Konradi, Puriņš. Sēžot no kreisās: Zilbers, Kalacs, Lēbers, Valters, Gubens, O. Ozoliņš, Nagujevskis.

4. Senāta spriedumi.

Savā 22 gadu ilgā pastāvēšanas laikā Senāts izšķīris vairāk nekā 65 000 lietu, tas ir caurmērā 3000 lietu gadā. No visām lietām kādi 8% ir publicēti oficiālā spriedumu krājumā (kopā nepilni 5000 spriedumu). Krājumi aptver vairāk nekā 6000 lapušu. Iesietā veidā tie sastāda vairāk nekā 15 sējumus. Spriedumi izdoti pa Senāta departamentiem. Tātad iznāca četras sērijas, katra ar biežiem turpinājumiem hronoloģiskā secībā. Senāta spriedumos neatzīmēja referenta vārdu, publicētajos spriedumos, turpretim, uzrādīja sēdes vadītāja un lietas referenta vārdu. 1940. gadā spriedumu izdošana apstājās. Vienā sērijā publikācija apraušanas sprieduma vidū, nepabeidzot teikumu.

Latvijas Augstākā tiesa ar «Senatora Augusta Lēbera fondā» atbalstu 1997. gadā uzsākusi pārspiest Senāta spriedumu krāju-

Par 24. lpp. minēto personu likteņiem:

Fēliks Blūms, Prokurora biedrs, 1941. g. deportēts uz PSRS; *Jēkabs Grots*, Senators, 1941. g. deportēts uz PSRS; *Rūdolfs Alksnis*, Senators, 1944. g. devies trimdā, miris ASV; *Mintaufs Čakste*, Senators, 1944. g. devies trimdā, miris Zviedrijā; *Fridrihs Vesmanis*, Senators, 1941. g. deportēts uz PSRS; *Vladimirs Bukovskis*, Senators, miris Latvijā 1937. g.; *Jānis Balodis*, Senators, 1944. g. devies trimdā, miris ASV; *Erasts Bite*, Prokurora biedrs, 1941. g. deportēts uz PSRS; *Teodors Ūdris*, Prokurora biedrs, 1941. g. deportēts uz PSRS; *Fridrihs Konradi*, Senators, 1939. g. devies trimdā, miris Vācijā; *Kārlis Pūriņš*, Senators, 1944. g. devies trimdā, miris Vācijā; *Fricis Zilberts*, Virsprokurors, 1941. g. deportēts uz PSRS; *Jānis Kalacs*, Senators, 1944. g. devies trimdā, miris Vācijā; *Augusts Lēhers*, Senators, 1939. g. devies trimdā, miris Vācijā; *Kristaps Valters*, Senators, miris Latvijā 1944. g.; *Aleksandrs Gubens*, Senators, 1944. g. devies trimdā, miris Vācijā; *Osvalds Ozoliņš*, Senators, 1941. g. deportēts uz PSRS; *Bronislavs Nagujevskis*, Senators, miris Latvijā 1944. g.

Fotouzņēmumā trūkst: *Jānis Skudre*, Senators, 1941. g. deportēts uz PSRS; *Voldemārs Zamuels*, 1944. g. devies trimdā, miris Vācijā; un pēc 1936. g. ieceltie senatori: *Kārlis Duananis*, Senators, 1941. g. deportēts uz PSRS; *Pēteris Leitāns*, Senators, 1944. g. devies trimdā, miris Zviedrijā; *Pēteris Stērste*, Senators, 1944. g. devies trimdā, miris ASV; *Jānis Ankravs*, Senators, 1941. g. deportēts uz PSRS, miris Latvija; *Teodors Bergtāls*, Senators, 1941. g. deportēts uz PSRS; *Augusts Rumpēters*, Senators, 1944. g. devies trimdā, miris ASV; *Maksis Ratermanis*, Senators, 1944. g. devies trimdā, miris ASV.

mii. Projektu paredzēts pabeigt 1998. gadā 15 sējumos. Rādītāji Senāta spriedumu krājumiem izdoti jau 1995. gadā trijos sējumos.

Senātā lietas parasti izskatīja triju senatoru sastāvā. Darba gaitu lielas izspriešanā aprakstījis senators Augusts Rumpčters savā «Atskatā par Senātu»(1973), proti:

«Departamenta priekšsēdētājs parasti izraudzīja lietas referentu (...). Referents sagatavoja sprieduma projektu jau pirms liesas sēdes. Šādu projektu nosūtīja vispirms otram piesēdētājam un, kad viņš to bija pārbaudījis, - prezidējošam senatoram (...). Tā kā Senāta spriedums skaitījās kolēģijas kopīgs darbs un pēc Senāta atzinumiem vadījās zemākās instances (Civilprocesa likums, 938. pants), tad katras sēdes sastāva interesēs bija rūpīgi pārbaudīt savu kolēģu projektus (...). Nācās taisīt savas piezīmes (...). Tas atliecas ne tikai uz juridisko argumentāciju, bet arī uz tās izteiksmi (...). Kad spriedumu projekti bija tādā veidā pārbaudīti, tad kolēģijas locekļi sanāca uz kopēju apspriedi. Tajā tad apsprieda uz sprieduma projekta taisītās piezīmes.»

Senāta prakse ir Latvijas valsts un tautas mantojuma sastāvdaļa. No Senāta spriedumiem, protams, ne viss ir izmantojams mūsdienās. Krājumos iekļauti, piemēram, spriedumi par zīmognodokli, kurus tagad nelieto. Bet jau nākošajā lappusē var gadīties spriedums par bankas bankrotu, par drošības līdzekļa maiņu, par goda aizskaršanu, par šķirējtiesām, par amatu savienošānu vai par citiem šodien visai aktuāliem jautājumiem. Der arī atcerēties tā laika «cas celēbres» (ievērojamas prāvas). Plašu atbalsi, arī ārzemēs, guva, piemēram, Makša Reinharda laulības šķiršanas liela³⁸. Nedaudzus Senāta spriedumus ar zināmu aktuālu nozīmi esmu sakopojis 1992. gadā izdotajā krājumā.³⁹

Pēc 1934. gada 15. maija apvērsuma mainījās valsts politika arī tiesību laukā. Vadoņa kulta garā Tieslietu ministrs uzstājās

³⁸ Senāta Civilā kasācijas departamenta 1932. gada spriedumi, Nr. 81. Referēja senators A. Lēbers.

³⁹ Ieskats Latvijas Senāta spriedumos .. (sk. 10. atsauci). - 1992. - 1 l.-44. lpp.

ar runām, kurās no licslbnieku saimes prasīja izveidot «latviešu liesas» un picmērol «latviešu tiesības».⁴⁰ Senāts šādus politizētus aicinājumus nav ievērojis. Pēc 1934. gada taisītie un publicētie spriedumi nedod pamaļu pieņemt, ka Senāts būtu padevies kaut kādam spiedienam no autoritārās valdības puses.

Senāts ar savu praksi ir ieguvis atzinību ne tikai Latvijā, bet arī ārzemēs. Ievēribu pelna īpaši metodiski pārlicinošā likumu iztulkošana un piemērošana. Senāta spriedumus atzina, kā atzīmē Augusts Rumpēters, arī tādās valstīs, ar kurām mums nebija par to attiecīgās konvencijas⁴¹. To veicinājuši Senāta spriedumu tulkojumi citās valodās, bieži vien kopā ar komentāriem. Šādi tulkojumi parādījās Latvijas Vācu juristu biedrības žurnālā «Rigasche Zeitschrift für Rechtswissenschaft» un Latvijas Krievu juristu biedrības žurnālā «Закон и суд». Apzināti kādi 70 Senāta spriedumi, kas 1926.-1939. gadā iznākuši minētajā Rīgas žurnālā vācu tulkojumā, un vairāk nekā 30 Senāta spriedumi, kas 1929.-1938. gadā tēžu veidā izdoti Rīgā krievu tulkojumā. Bez tam apmēram 20 Senāta spriedumu tulkojumus un komentārus publicējuši ārzemju juridiskie žurnāli.⁴² Viens no autoriem, kas, publicējot Senāta spriedumu tulkojumus, palīdzējis iepazīstināt juristu aprindas ārpus Latvijas ar Senāta darbību, bija senators Augusts Lēbers⁴³

Senāts savas darbības laikā veica uzdevumu radīt un attīstīt juridisko terminoloģiju. Līdz Latvijas nodibināšanai 1918. gadā tiesvedība notika krievu valodā. Arī tā laika likumi tika izsludināti krievu valodā. Pieejami bija tikai neoficāli tulkojumi latviešu valodā. 1937. gada Civillikumam literāro veidojumu devis Alek-

⁴⁰ Hermanis Apsitis. 15. maijs //Tieslietu Ministrijas Vēstnesis. - 1939. - 20. g. - 867.-877. lpp. (šeit 876.-877. lpp.)

⁴¹ Augusts Rumpēters. Atskats .. (sk. 2. atsauci). - 17. lpp.

⁴² Pirmām kārtām: Zeitschrift für osteuropäisches Recht, 1926-1939. Žurnāla nosaukums vairākkārt mainījās.

⁴³ Senators Augusts Lēbers (Loeber): Rakstu krājums. - Rīga, 1996. - Tituli: 21, 25, 28, 29, 31, 34, 37, 43, 50.

sandrs Būmanis (1881-1937), Rīgas Apgabaltiesas priekšsēdētājs.⁴⁴ Nopelni terminoloģijas laukā ir arī citiem Latvijas juristiem. Armins Rūsis šajā sakarībā raksta:

«[C]elmlauža darbu (..) sākotnēji paspējis veikt profesors Augusts Lēbers, kurš daudzējādā ziņā uzskatāms par mūsu juridiskās terminoloģijas tēvu Latvijas pirmajos neatkarības gados.»⁴⁵

Daļa no A. Lēbera radītiem terminiem tirdzniecības tiesībās dokumentēta 1942. gadā izdotajā juridiskajā vārdnīcā.⁴⁶

Uz Senāta spriedumiem tiesas un juristi pēdējo reizi Latvijā ir atsaukušies vairāk nekā 50 gadus atpakaļ. Atjaunotajā Latvijā ar vienu jeb diviem izņēmumiem vēl neesmu redzējis publikāciju, kurā būtu iztirzāti vai vismaz minēti Senāta spriedumi. Šim avotam ir gājuši garām arī ekonomisti, politologi, sociologi un vēsturnieki.

5. *Senatora Lēbera līdzdarbība.*

Publicētie Senāta spriedumi ļauj spriest par senatora Lēbera līdzdarbību Senāta darbā. Viņa vārds parādās Apvienotās sapulces, Administratīvā departamenta un Civiltasācijas departamenta spriedumos.

Līdz 1938. gadam *Apvienotā sapulce* bija pieņēmusi lēmumus 653 lietās. No tiem publikācijai izvēlēti 208 (=32%). Vairākums attiecas uz administratīvajām tiesībām. Senators Lēbers atzīmēts kā lielas referents gandrīz visās publicētās civillietās, kas nonākušas Apvienotajā sapulcē. Sākuma gados Lēbers bez

⁴⁴ Par Aleksandru Būmini: Tieslietu Ministrijas Vēstnesis. - 1937. - 18. g. - 918.-926. lpp.; L[īna] Birziņa. Profesors Aleksandrs Būmanis. -Rīga, 1993. - 52 lpp.

⁴⁵ Armins Rūsis // Universitas. - 1965. - Nr. 16. - 15.-24. lpp. (šeit 16. lpp.)

⁴⁶ J[ānis] Lauva H[ermann] Biese. Wörterbuch der juristischen Terminologie. - Rīga, 1942. Šī vārdnīca norāda uz Augusta Lēbera Tirdzniecības tiesību pārskatu kā avotu apmēram 20 jaunradītiem juridiskiem terminiem.

tam figurē vairākās administratīvās lietās, kad viņš (blakus Civilkasācijas departamentam) darbojās arī Administratīvajā departamentā. Jāatzīmē, ka Lēbers piedalījies kā referents pašā pirmajā Apvienotās sapulces lēmumā (1920) un pašā pēdējā publicētajā lēmumā⁴⁷. Kopā viņš pieminēts kā lietas referents 47 spriedumos.

Administratīvais departaments līdz 1938. gadam izšķīris 28 397 lietas, publicēti spriedumi 1518 lietās (= 5%). Senators Lēbers Administratīvajā departamentā darbojās no 1920. līdz 1921. gadam, bet viņu pieaicināja līdzdarboties arī vēlāk. Dokumentēta ir viņa līdzdalība, piemēram, 1923. un 1928. gadā. Kā referents viņš atzīmēts 13 lielās.

Civilkasācijas departaments līdz 1938. gadam izspriedis 16 299 lietas. No tām publicēšanai bija izvēlētas 2619 (= 16%). Gada laikā departaments tātad vidēji publicējis 130 spriedumus. Lēbera darba smagumpunkts bija Civilkasācijas departamentā. Tāpēc viņa vārds šeit parādās bieži. 20. gados no katriem trīs spriedumiem gandrīz divus bija sagatavojis senators A. Lēbers kā lietas referents (= 64%) [absolūtos skaitļos: 1409 publicētajos spriedumos senators Lēbers kā referents atzīmēts 895 gadījumos].

30. gados Lēbera slodze samazinājās. Viņš tika komandēts kā Latvijas delegāts uz Tautu Savienības 1930. gada konferenci par vekseļu un čeku tiesību unificēšanu. 1938. gadā viņš aizgāja pensijā. 1930.-1938. gadā no katriem trīs spriedumiem Lēbers ir sagatavojis vienu (=34%) [absolūtos skaitļos: 1210 publicētajos spriedumos Lēbers kā referents atzīmēts 414 reizes].

No publicētajiem spriedumiem tālāk izriet, ka senators Lēbers vairākkārt pildījis sēdes priekšsēdētāja amatu. Līdz apmēram 1933. gadam šo pienākumu parasti pildīja departamenta priekšsēdētājs, bet pēc tam tika pieaicināti arī attiecīgā tiesas sastāva

⁴⁷ Latvijas Senāta Apvienotās Sapulces spriedumi: 1920-1924.- 1920, Nr. I; Senāta Apvienotās sapulces spriedumi: 1935-1938.- 1938, Nr. 12.

locekļi. Izejot no 1933.-1938. gadā publicētajiem spriedumiem, Lēbers vadījis departamenta sēdes 162 lielās (tas ir 22% no departamentā taisītiem un publicētiem spriedumiem). Agrākos gados tas nolīcis tikai izņēmuma gadījumos.⁴⁸

Par tēva darbību Senātā stāsta senators Augusts Rumpēters, kas (kā minēts) tika ievēlēts Senātā 1938. gadā tēva vietā:

«Tādā kārtā manā referātā nonāca arī vairākas mana priekšgājēja referenta lietas, kas savas nozīmes dēļ bija ienestas Civilās kasācijas departamenta Kopsēdē vai Senāta Apvienotā sapulcē. No šajās lielās sagatavotiem senatora Lēbera projektiem bija redzams, ar kādu darba mīlestību un rūpību tas bija katru šīs lietas matēriju studējis. Tā katrā no minētām lietām uz atsevišķas lapas vai virs projekta teksta bija atzīmēti visi likumu noteikumi, tad tiesu - galvenā kārtā Senāta - prakse un beidzot juridiskā literatūra, kas vairāk vai mazāk attiecas uz iztirzājamo strīdus jautājumu. Pārbaudot visu šo materiālu, it īpaši zinātniskos apcerējumus, varēja tik spriest, ar kādu erudīciju un lielām zināšanām Loebers mūsu Senātā strādājis savu darbu (...). Tāpēc kļūst arī saprotama viņa izcilā loma mūsu Senāta Civilkasācijas departamenta prakses nodibināšanā.»⁴⁹

Skatoties atpakaļ uz 1918. gadu, kad Latvijas juristus aicināja piedalīties Senāta darbā, Dr. A. Lēbers, Rumpētera vārdiem, bija «īstais vīrs īstā vielā».⁵⁰

Kolēģi Senātā Augustam Lēberam viņa 70. dzimšanas dienā 1935. gadā pasniedza grezni izdaiļotu «adresi» ādas vākos. Tekstā, starp citu, lasāms:

«Jūsu dziļās juridiskās zināšanas un bagātīgie piedzīvojumi tiesību laukā padarīja Jūs par vienu no vērtīgākajiem līdzstrādniekiem to solīdu pamatu likšanā, uz kuriem dibinājās visa vēlākā

⁴⁸ Senāta Civilā Kasācijas Departamenta spriedumi: 1924, Nr. 1 18; 1927, Nr. 20; 1931, Nr. 3; 1932, Nr. 1.

⁴⁹ Augusts Rumpēci's. In piem. memoriālam //Tiesībnieks. - |Blomberga, Vācijai, 1948. -Nr. 4. -70.-71. lpp. (šēil 71. lpp.).

⁵⁰ Augusts Rumpēters. Atskats .. (sk. 2. atsauci). - 7. lpp.

Senatoru adrese
pasniegta Augustam Lēberam viņa 70. dzimšanas dienā
Rīgā, 1935. g. 7. oktobrī

Augsti godāts senātoru kungs!

Ļad 1918. gada 19. decembrī Jūs tikāt aicināti uzņemties atbildības pilno senātoru amatu Latvijas augstākā tiesā, Jūs bez liekām pārdomām nolēmāt ziedot savus spēkus jaunās valsts celtniecībai, un ar lielu dodzību nodevāties Latvijas topošās justīces darbam. Jūsu dziļās jurīdiskās zināšanas un bagātīgie piedzīvojumi tiesību laukā padarīja Jūs par vienu no vērtīgākajiem līdzstrādniekiem to solīdo pamatu likšanā, uz kuriem dibinājās visa vēlākā Senāta prakse. Ciešais kontakts ar tiesību zinātni, ko Jūs uzturējāt nodarbošanās Latvijas augstskolā, īpatnēji izcēla Jūsu darbu Senātā, un ne viena vien dzīla doma, ko Jūs esat likuši Senāta prakses pamatos, satur sevi zinātniskās jurisprudences vērtīgākās atziņas.

Jums bija lemts pielikt roku vēsturiskam darbam Latvijas augstākās tiesas noorganizēšanas posmā. Ar apbrīnojamu darba milcību un prasmi Jūs likāt akmeni pie akmens tajos pamatos, uz kuriem pacēlās Latvijas civilo tiesu prakse celtnē. Mūžgadīgā sīkstajā darbā Senāta Civildepartamentā Jums daikārt nācās ūnest uz saviem pleciem helāko smagūmu, un Jūsu augsti attīstītā pienākuma apziņa bieži pamudināja Jūs pat uz pasūzupurēšanos, bet Jūsu darbs arvien izcēlās ar savu augstvērtīgo kvalitāti. Jūsu izcilus darba spējas kopā ar Jūsu apbrīnojamo erudīciju un cēlām rakstura īpašībām glūzi dabīgi nostādīja Jūs tik autoritatīvā stāvoklī, ka arī pēc civildepartamenta sastāva paplašināšanās Jūs esat palikuši par šī departamenta stūrakmeni.

Taigad, savā 70. dzimšanas dienā, Jūs varat atskatīties netī vien uz nopelniem bagātu dzīves posmu, bet arī uz lieliem panākumiem iznāēnu un valsts mērogi vērtīgam darbu Latvijas augstākā tiesā.

Dziļā apbrīnošanā un pateicībā mēs, Jūsu līdzdarbīnieki, iesakam Jums savu augstu cieņu.

Senāta apvienotās sapulces un
Kriminālā kasācijas departamenta
priekšsēdētājs - senātoru
Almūns Jūliens

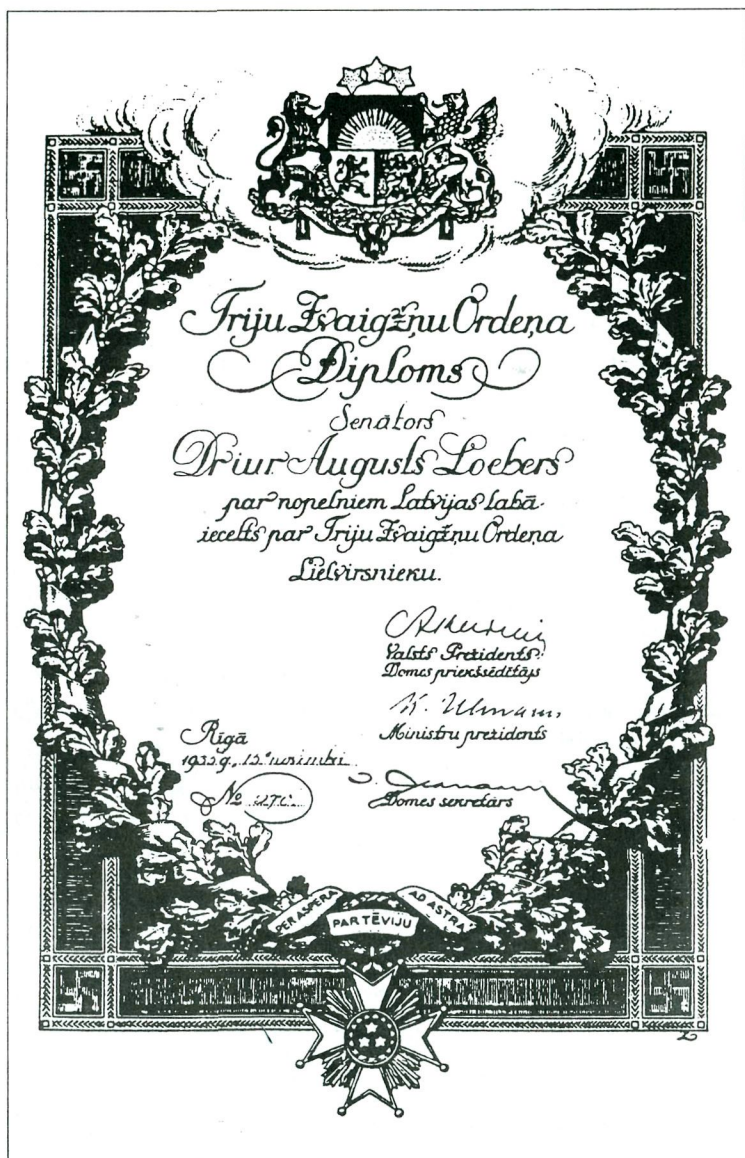
[Seko senatoru un Senāta prokuroru paraksti]

Senatoru adrese, pasniegta Augustam Lēberam viņa 70. dzimšanas dienā
Rīgā, 1935. gada 7. oktobrī.

Senāta prakse (..)• Jums bija lemts pielikt roku vēsturiskam darbam Latvijas Augstākās tiesas noorganizēšanas posmā. Ar apbrīnojamu darba mīlestību un prasmi Jūs likāt akmeni pie akmeņa tajos pamatos, uz kuriem pacēlās Latvijas civilo tiesu prakses celtnie. Ilggadīgā sīkstajā darbā Senāta Civildeparlamentā Jums dažkārt nācās iznest uz saviem pleciem lielāko smagumu (..). Jūsu darbs arvien izcēlās ar savu augstvērtīgo kvalitāti. Jūsu izcilās darba spējas kopā ar Jūsu apbrīnojamo erudīciju un cēlām rakstura īpašībām gluži dabīgi nostādīja Jūs tik autoritatīvā stāvoklī, ka arī pēc Civildepartamenta sastāva paplašināšanas Jūs esat palikuši par šī departamenta stūrakmeni (..). Jūs variet atskatīties (..) uz (..) valsts mērogā vērtējamu darbu Latvijas Augstākā tiesā.»

Šajā suminājumā varētu saskatīt laipnus jubilejai pieskaņotus vārdus. Taču izrādās, ka līdzīgs vērtējums dots kādā iekšējā vajadzībā sacerētā un valsts orgānam iesniegtajā rakstā. Runa ir par rakstu, kas noderēja par pamatojumu Lēbca apbalvošanai ar Triju Zvaigžņu ordeņa 2. šķiru 1935. gadā. Dokuments nav datēts un nav parakstīts. Domājams, ka tā autors ir Senāta Apvienotās sapulces priekšsēdētājs senators Aleksandrs Gubens. Rakstā starp citu teikts:

«No Senāta nodibināšanas līdz šim laikam Loebers ar savu darbu Senātā un it īpaši Senāta Civilkasācijas departamentā ir veicis lieliem panākumiem iezīmētu, valsts mērogā vērtējamu darbu. Pirmos desmit gados, kad Senāta civilkasācijas departaments darbojās tikai triju personu sastāvā, Loeberam ir nācies būt par referentu, neatkarīgi no ļoti daudzām citām lietām, gandrīz visās tanīs lietās, kur bij atrisināmas civiltiesiskas problēmas ar principiālu raksturu un kur tātad bija jādod vadoši, pēc savas nozīmes, spriedumi. Visa pirmā decennija Civilkasācijas departamenta praksē dibinās galvenā kārtā uz Loebera izgatavotiem spriedumiem, gan, jāpiezīmē, lietpratīgā sadarbībā ar departamenta tā laika priekšsēdētāju. Bet arī vēlākos gados, kad departamenta sastāvs skaitliski palielinājās, Loebers arvien ir palicis, figurāli izteicoties, par šī departamenta stūrakmeni. Loe-

Triju Zvaigžņu Ordena
Diploms

Senators

P. Augusts Loebers

par nopelniem Latvijas labā-
iecēlts par Triju Zvaigžņu Ordena
Lielvīrsnieku.

Atklāti
Valsts Prezidents
Domes priekšsēdētājs

K. Ulmanis,
Ministru prezidents

Rīgā
1933. g., 12. novembrī.

№ 1271

J. Jansons
Domes sekretārs

Triju Zvaigžņu ordeņa diploms 1935. gadā.

bēra darbību raksturojošie komponenti - neparasti lielās darba spējas, darba produktivitāte un darba rezultātu augstvērtīgā kvalitāte ir nostādījusi viņu izcilus vietā (..).»⁵¹

Tēvs pats savu lomu Senāta prakses izveidošanā nav izcēlis. Svinībās sakarā ar viņa aiziešanu pensijā 1938. gadā, Augusts Lēbers savā uzrunā Latviešu biedrības namā teicis šādus vārdus:

«Man rodas šaubas, vai man tiesība pieņemt visus laipnos vārdus (..) zīmējoties uz mani kā tiesnesi. Senāts taču [ir] koleģiāla iestāde; spriedumus tiesneši taisa kopīgi; sprieduma projekta sastādītājs nav sprieduma autors. Sprieduma konkrētais autors paliek nezināms un tam jāpaliek nezināmam: la recherche de la paternité est interdite! Tāpēc man atļauts, visus laipnus atzinības vārdus attiecināt nedalīti un kopīgi uz visiem mūsu koleģiālās iestādes liesnešiem-senatoriem.»⁵²

Senatora Lēbcra iecelšana par Triju Zvaigžņu ordeņa lielvirsnieku 1935. gadā laikam jāskata kontekstā ar citiem tanī pašā laikā apbalvotiem. No Latvijas pilsoņiem ordeņa 2. šķiru toreiz saņēmuši":

1) Jēkabs Alksnis (1870-1957), Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes profesors, dekāns, Dr. med. h. c Devies trimdā 1944. gadā, miris Londonā;

2) Jānis Kalacs (1867-1947), Senāta Administratīvā departamenta priekšsēdētājs. Devies trimdā 1944. gadā, miris Detmoldā (Vācijā);

3) Osvalds Ozoliņš (1888-apm. 1950), Senāta Civilā kasācijas departamenta priekšsēdētājs. 1941. gadā deportēts uz Padomju Savienību, gājis bojā izsūtījumā;

4) Kārlis Zāle-Zālītis (1888-1942), Brīvības pieminekļa tēlnieks. Miris Latvijā vācu okupācijas laikā.

⁵¹ Senatora Augusta Lēbera personālā lieta: LVVA, 1536. fonds, 2. apraksts, 242. lieta, 17. lpp.

⁵² Runas manuskripts ģimenes arhīvā.

⁵³ Valdības Vēstnesis. - 1935. - 16. nov.

Darbabiedri pret Augustu Lēberu izturējušies koleģiāli un visādi apliecinājuši savu cieņu. «Tieslietu Ministrijas Vēstnesis» sakarā ar senatora A. Lēbera 70 gadu dzimšanas dienu rakstīja:

«Lēbers (..) ar savu dziļo erudīciju, milzīgo darba spēju un koleģialitāti ieguvis visu savu tuvāko kolēģu mīlu un cieņu. Plašās juristu aprindās viņš bauda pelnīto slavu kā viens no labākajiem juristiem un kā labākais Latvijas tirdzniecības tiesību pazinējs.»

Tajā pašā rakstā žurnāla redakcija godina senatoru A. Lēberu «kā vienu no saviem ievērojamākajiem līdzstrādniekiem.»⁵⁴

Raksturīgs piemērs ir arī senatora Pētera Stērstes pēckara vēstule, kas sasniedza tēvu nepilnus divus gadus pirms viņa nāves. Vēstulē, starp citu, teikts:

«Lai [šī vēstule] būtu tā vieta un reize, ka Jūs kā ļoti cienījamais un mīlais mans audzinātājs profesors un darba kolēģis Senators pieņemtu no manis un, atļaujot teikt, arī no visas latvju studējošās jaunatnes sirds paldies par to lielo kultūras gara gaismu, ko Jūs visiem esat devuši izglītības laukā, un lielo taisnību, ko Jūs kā taisnais objektīvais spriedējs devāt latviešu zemei un tautai. Sirsnīgs latviskais paldies par visu to.»

Varētu vēl pievienot izvilkumu no senatora Rumpētera tēvam veltītā nekrologa «In piam memoriam»:

«Beidzot nevaru paiet garām vēl vienam apstāklim, kura dēļ senators Lēbers mums, latviešu juristiem, arvienu palika mīļā atmiņā. Proti, viņš bija viens no tiem Latvijas vāciešiem, kas no pašām pirmajām Latvijas patstāvības dienām no sirds vēlējās ar latviešiem sastrādāt un Latvijas valstij savu spēku ziedot.»

Pēc 70 gadu dzimšanas jubilejas tēvs ar īpašu Tieslietu ministra atļauju darbu Senātā turpināja, bet 73 gadu vecumā (1938)

⁵⁴ Tieslietu Ministrijas Vēstnesis. - 1935. - 16. g. - 782.-783. lpp. (šeit 783. lpp.)

⁵⁵ Senatora Pētera Stērstes 1946. gada 13. aprīļa vēstule no Vengeniem (Hot Wengen), Vācijas dienvidos pie Šveices robežas.

pēc 20 Augstākā tiesā nokalpotiem gadiem aizgāja pensijā. Divus gadus vēlāk Padomju Latvijas Augstākās padomes prezidijs ar Augusta Kirhenšteina parakstu Senātu likvidēja.⁵⁶

6. *Tautība un Senāta amati.*

Triju Zvaigžņu ordeņa kapitulam 1935. gadā iesniegtais (un 32. lpp. minētais) raksts atklāj dažus apsvērumus valsts personālpolitikā, kas atklātībā netika apspriesti. Raksta autors atzīmē:

«Savā departamentā viņš [Loebers] ir izkarojis tik autoritatīvu stāvokli, ka, sakarā ar departamenta bijušā priekšsēdētāja šķiršanos (Kārlis Ozoliņš, 11933. g.), Loebers dabiski izvirzījās kā kandidāts uz departamenta priekšsēdētāja posteni. Šo amatu viņš faktiski arī izpildīja veselu gadu (no 1933. g. septembra - 1934. g. jūnijam), un tikai īpatnēji apstākļi izvirzīja uz šo posteni kādu citu no departamenta kungiem (..). Loebers, kuram pēc savas ilggadējās augsti kvalificējamās darbības un nopelniem būtu nācies ieņemt svarīgo priekšsēdētāja amatu Civiltasācijas departamentā, tomēr šo posteni ieņemt nevarēja.»

Nav grūti atšifrēt formulējumu «īpatnēji apstākļi», kas neļāva izvirzīt Lēberu par sava departamenta priekšsēdētāju. Tie slēpās A. Lēbera tautībā. Pēc 1934. gada 15. maija apvērsuma valsts politikas noteicēji centās stiprināt latviešu īpatsvaru tiesu struktūrās un atbrīvoties no sveštautiešiem. Šos centienus raksturo viena Tieslietu ministra runa 1939. gadā:

Pēc 1934. gada 15. maija «likti pamati nacionālām, latviskām tiesībām. Šai laikā (..) ieņemts ne viens vien cietoksnis, kurā agrāk valdīja svešas domas (..). [I]r mainījies arī tiesu un advokatūras personālais sastāvs (..). [M]ēs esam centušies (..) iet pa tiem ceļiem, kas (..) ved uz (..) īstām, latviskām tiesām.»⁵⁷

⁵⁶ Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija Ziņotājs. - 1940. - Nr. 75. - 27. nov. - I. lpp.

⁵⁷ Hermanis Apsitis. 15. maijs .. (sk. 40. atsauci). - 876.-877. lpp.

Līdzīgā garā iztēlota personālpolilika Tieslietu ministrijā:

«[P]irmajos gados [Tieslietu ministrijas] juriskonsullācijas sastāvā bija liels procents svešautiešu. (..) Sākot ar 1924. gadu šī parādība jau beidzās, un neviens juriskonsults, kas nebija latvietis, ministrijā vairs nav darbā pieņemts.»⁵⁸

Skaidrs, ka šāda valsts politika bija pretrunā ar Satversmē pasludināto vienlīdzības principu (82. pants).

Likumu izstrādāšana

Likumdošana Latvijas neatkarības laikā bija rosīga un plaša, jo vajadzēja nomainīt valsts dibināšanas momentā spēkā esošo bijušās Krievijas tiesību sistēmu. Par to liecina daudzi bieži «Likumu krājumi». Jāatšķir parlamentārais posms ar Saeimu kā likumdošanas orgānu (1918-1934) un autoritārais laiks, kad likumdošanas funkciju pildīja Ministru kabinets (1934-1940).

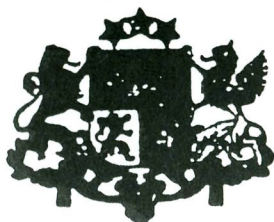
1. *Latvijas Civillikums.*

Senators Augusts Lēbers piedalījās likumu izstrādāšanā gan pirmajā, gan otrajā posmā. Viņš bija viens no 1937. gada Latvijas Civillikuma līdzautoriem. Civillikuma izstrādāšana bija uzticēta 1920. gadā izveidotajai komisijai. Turpmākajos gados pēc komisijas priekšlikuma pieņemti vairāki likumi civiltiesību laukā. 1933. gadā ieceltajai otrajai komisijai izdevās 126 plenārsēžu rezultātā radīt jaunu Civillikumu, kuru Ministru kabinets pieņēma 1937. gadā. Civillikuma izstrādāšanas komisijas locekļiem svinīgā aklā Latvijas Universitātes aulā tika pasniegti sudrabā kalti un ādā iesieti likuma eksemplāri. Senatora Lēbera eksem-

⁵⁸ Tieslietu ministrijas un liesu vēsture. - Rīgii, 1939. - 46. lpp.

1937. gada Civillikuma izstrādāšanas komisijas locekļiem pasniegtās
Civillikuma grāmatas vāks un
Augusta Lēbera eksemplāra titullapa.

AUGSTI GODĀTAM

Prof. Dr. A. LOEBERA KUNGAM

CIVĪLLIKUMA
IZSTRĀDĀŠANAS
PIEMIŅAI

K. Ulmanis

VALSTS PREZIDENTS

H. Jurevičs

TIESLIETU MINISTRS

ANNO MCMXXXVII

plārs pārdzīvojis bēgļu gaitas. Zīmīgi, ka neviens no 1940. gadā dzīvojošiem Civillikuma autoriem savas dzīves gaitas nav noslēdzis dzimtenē: divi gājuši bojā izsūtījumā Padomju Savienībā (Hermanis Apsītis^{58a} Osvalds Ozoliņš) un seši miruši trimdā.⁵⁹

2. *Likumdošana tirdzniecības tiesību laukā.*

Mērķis bija izdot Tirdzniecības tiesību kodeksu. Šāda likumdošanas akta sagatavošanas gaitā 30. gados tika pieņemti vairāki noteikumi. Piemēram:

- 1) 1933. gada Likums par firmu;
- 2) 1933. gada Noteikumi par tirgotājiem;
- 3) 1934. gada Noteikumi par tirdzniecības reģistru;
- 4) 1937. gada Likums par akciju un paju sabiedrībām;
- 5) 1939. gada Likums par tirdzniecības grāmatvedību;
- 6) 1939. gada Likums par tirdzniecības pilnvarām.

Šo noteikumu izstrādāšanā piedalījās senators A. Lēbers. Viņš bija arī komisijās, kuru likumprojekti netika pieņemti līdz Latvijas valstiskuma zaudēšanai, kā piemēram:

- 1) Konkursa likums⁶⁰;
- 2) Zīmognodevas likums⁶¹.

Jāpieņem, ka viņš līdzdarbojies arī šādu aktu izstrādāšanā:

- 1) 1931. gada Likums par peļņas uzņēmumu administrāciju;
- 2) 1937. gada Zemesgrāmatu likums;
- 3) 1939. gada Likums par tirdzniecības uzņēmumu pāreju;
- 4) 1939. gada Likums par valsts apdrošināšanas uzņēmumu.

Tomēr dokumentāls apstiprinājums līdz šim nav apzināts.

^{58a} Par Hermani Apsīti: Temīda. - 1992. - Nr. 5/6. - 37.-40. lpp.

⁵⁹ Dīlrihs A. Lēbers. Latvijas 1937. g. Civillikums .. (sk. 2. atsauci); arī angļu tulkojums (turpat).

⁶⁰ Ekonomists. - 1934. - Nr. 20. - 727. lpp.; Finanšu ministrijas 1936. g. 9. septembra raksts senatoram Lēberam.

⁶¹ LVVA, 1691. fonds, 2. apraksts, 683. un 684. lieta.

Ieskatoties Latvijas valsts tapšanas laikā, atklājās, ka senators Augusts Lēbers 1920. gadā ņēmis dalību apspriedēs Ārlietu ministrijā, kurās sagatavoja miera sarunas ar Vāciju. Latvijas delegācija Marģera Skujenieka (vēlāk Zigfrīda Meicrovica) vadībā A. Lēberu bija pieaicinājis kā ekspertu starptautiskajās un valsts tiesībās, uzticot viņam atzinumus par Latvijai kara laikā nodarītiem zaudējumiem. Izdevās noslēgt «Pagaidu līgumu par sakaru atjaunošanu». Līguma 5. pantā Vācija apņēmas atlīdzināt Latvijai zaudējumus, kurus Latvijas robežās nodarījušas zem vācu pavēlniecības stāvošās kara pulka daļas.⁶²

Lēbers piedalījās Latvijas Vācu juristu biedrības komisijā, kas ciešā sadarbībā ar Finanšu ministriju izstrādāja vairākus likumprojektus tirdzniecības tiesību laukā.⁶³ Vēlos īpaši minēt komisijas priekšsēdētāju zvērināto advokātu Rūdolfu Freimani (von Freymann).

Rūdolfā Freimaņa liktenis atspoguļo Pirmā pasaules kara un revolūciju gadu dziļās pārmaiņas Baltijā. 1914. gadā viņš tika iecelts par Krievijas Senāta senatoru, bet pēc Oktobra revolūcijas viņam izdevās atrast darbu «Proletāriskā kontrolē», kas pārzināja skolas Pēterpilī tuvumā. Viņa sieva nomira badā Pēterpilī, divas meitas palika Krievijā, trešā izceļoja uz Franciju. 1922. gadā Latvijas sūtniecība Maskavā Freimani iesaistīja darbā par juriskonsultu. Viņa uzdevumos ietilpa Latvijas un Padomju Krievijas 1920. gada Miera līguma realizēšana dzīvē. Par savu pieredzi šajā ar daudzām grūtībām saistītā darbā viņš pēc pārceļšanās uz Rīgu 1927. gadā publicēja ar faktiem bagātu rak-

⁶² Likumu krājums 1920, 192. Par A. Lēbera līdzdalību: LVVA, 2574. fonds, 4. apraksts, 44. liela un 6823. fonds, 2. apraksts, 5. lieta, 55.-59. lpp.; O[tto] Nonācs, V[ilhelms] Šreiners. Pēc 18. novembra. - Rīga, 1933. - 186.-187. lpp. A. Lēbers bez tam 1922. gadā sastāvēja Latvijas-Vācijas norēķināšanās komisijā kā padomnieks: LVVA, 7427. fonds, 13. apraksts, 985. lieta, 55. lpp. Literatūra par miera sarunām: Latvija desmit gados. - Rīga, 1928. - 59.-60. lpp.; Edgars Andersons. Latvijas vēsture .. (sk. 27. atsauci). - 1982. - 1. sēj. - 283. lpp.

⁶³ Rigasche Zeitschrift für Rechtswissenschaft. - 1931/1932. - Jg. 5. - S. 249.

I. Durch Abkommen zwischen Estland und Lettland
sind zu regeln:

1. Zulassung u. Tätigkeit der Aktien- u. Anteilsgesellschaften u. Wirtschaftsgenossenschaften (Kooperative) in den beiden Vertragsstaaten.
2. Rechte der ausländ. Kaufleute u. Handelsgesellschaften auf Niederlassung und Ausübung des Handelsbetriebes in den beiden Vertragsstaaten.
3. Besteuerung der ausländ. Handelsunternehmen in den beiden Vertragsstaaten.
4. Schutz der ausländ. Warenzeichen, Muster, Modelle, des gewerbl. Urheberrechts, der Firma, Etablissementsbezeichnung, Geschäftsabzeichen, Warenausstattung in den beiden Vertragsstaaten.
5. Schutz gegen unlauteren Wettbewerb.
6. Schutz der ausländ. Gläubiger gegenüber böswilligen Schuldnern, Rechtshilfe bei Erfassung des Vermögens des Schuldners im Beitreibungs- u. Konkursverfahren.
7. Schiedsgerichte in Handelssachen nach dem Vorgang des lett.-russ. Abkommens vom 10. Okt. 1927 (Gesetzbl. v. J. 1928 No. 150).
8. Untersuchung und Aburteilung von Schiffsunfällen in den Vertragsstaaten (vgl. lett. Gesetz v. 19. August 1926 Gesetzbl. No. 110).
9. Beiderseitige Anerkennung der Messbriefe u. Schiffszertifikate.
10. Reederhaftung.
11. Grenzen der Freizeichnung in Konnossementen.
12. Hilfs- u. Bergelohn.

II. Rechtsangleichende Gesetzgebung über:

1. Gründung von Aktien-, Anteilsgesellschaften, Wirtschaftsgenossenschaften, Kartellen und Syndikaten. Lettland hätte auch bei sich das Normativsystem einzuführen.
2. Firmenrecht, Firmen (Handels-) register, Etablissementsbezeichnung; Handels- u. Industriekammern.
3. Einführung der G. m. b. H.
4. Wechsel- u. Scheckrecht.
5. Eisenbahnfrachtrecht.
6. Schiffsregistrierung, Schiffshypotheken, Rechte der Schiffsgläubiger und Ladungsinteressenten, Schiffbesatzung (soweit nicht schon erreicht durch die Angleichung an die skandinavische Gesetzgebung).

Senatora Augusta Lēbera priekšlikumi
Igaunijas un Latvijas tiesību saskaņošanai, iekļauti Pirmajā Baltiešu juristu
konferencē 1928. gadā lasītajā referātā: *Baltische Rechtsangleichung.*
10 Jahre Gesetzgebung Estlands und Lettlands: Referate der 1. Baltischen
Juristenkonferenz zu Doipat (1928), Reval, 1929, S. 225-226.

slu.⁶⁴ 66 gadu vecumā Freimanis uzsāka jaunu advokāta praksi Rīgā. Viņš pievērsās arī tiesību zinātnei un sastādīja, starp citu, Latvijas konkursa likumus ar komentāriem. Vairākus gadus viņš bija Vācu juristu biedrības žurnāla redaktors (1928-1929 un 1931-1934). Tā viņu iecēla par savu pirmo un vienīgo Goda biedru. Freimanis vairākkārt ir viesojies mūsu mājās un vasaras laikā pavadījis brīvdienas mūsu vasarnīcā Ogrē. Viņš bija teicams jātnieks un tenisists, arī apdāvināts gleznotājs. Atceros viņa pievilcīgo stāvu un viņa saistošos stāstus par pirmsrevolūcijas dzīvi Pēterpilī. Par cieņu, kuru viņš baudījis kolēģu vidū, liecina Freimanim veltītie atvadu vārdi 1934. gadā.⁶⁵

3. Baltijas valstu tiesību saskaņošana.

Augusts Lēbers aktīvi veicinājis Baltijas valstu tiesību saskaņošanu un unifikāciju. Šie pūliņi vainagojās ar Vienādu veksleņu un čeku likumu pieņemšanu Igaunijā, Latvijā un Lietuvā 1938. gadā. Šajos centienos līdzdarbojās Augusts Lēbers, proti:

1) Lēbers piedalījās pirmajās Baltijas valstu tiesību saskaņošanas konferencēs Tērbatā un Kauņā 1928. un 1931. gadā. Abās konferencēs viņš uzstājās ar referātiem par Baltijas valstu tirdzniecības tiesību saskaņošanu;⁶⁶

2) Ministru kabinets komandēja senatoru Lēberu kā vienu no trim Latvijas delegātiem uz Tautu Savienības rīkoto Starptautisko konferenci veksleņu un čeku tiesību unifikācijai Ženēvā 1930.

⁶⁴ Rudolf von Freymann. Der lettländisch-russische Friedensvertrag von 1920 und seine Verwirklichung. - Riga, 1927. (=Rigasche Zeitschrift für Rechtswissenschaft. - 11926/19271. - Jg. 1: Sonderbeilage. - S. 1-34).

⁶⁵ B|enno| Berent // Закон и суд. - 1934. - Г. 5. - 1627.-1628. slejas; C|arl| v|on| Slchillingl // Rigasche Zeitschrift für Rechtswissenschaft. - 1934/1935. - Jg. 8. - S. 73-75.

⁶⁶ Baltische Rechtsangleichung// 10 Jahre Gesetzgebung Estlands und Lettlands: Referate ... - Reval, 1929. - S. 199-228; В|ладимир| И. Буковский. Первый съезд юристов .. // Закон и суд. - 1931. - Г. 3. - Nr. 1/2. - 677.-682. slejas (šeit 679. sleja); Der erste Juristenkongress .. //Rigasche Zeitschrift für Rechtswissenschaft. - 1931. - Jg. 5. - S. 136-142. (šeit 138. lpp.)

Tautu Savienības Ženēvā 1930. gadā rīkotā Starptautiskā konference par vekselietību unifikāciju.
Larvijas delegācija kreisajā pusē, pirmās kolonnas tuvumā (sk. bultiņas): Vilis Bandrevičs un Augusts Lēbers
(trūkst Kārlis Ducmanis). Foto: C. Ed. Boesch, Geneve.

gadā. Konferencē Latvijas delegācija panāca dažus grozījumus unificētā likumprojektā, lai noslēdzamā konvencija vairāk atbilstu Latvijas likumiem. Izdevās, piemēram, mainīt noteikumus par indoscnlu un inlervcnicntu, kā arī atļaut līgumslēdzēju pusēm deklarēt atrunas attiecībā uz notifikācijas kārtību⁶⁷ Pēc atgriešanās no Ženēvas A. Lēbers publicēja apjomīgus rakstus «Tieslietu Ministrijas Vēstnesi» par Ženēvā izstrādāto vekseļtiesību un čeku likumu unifikāciju.⁶⁸

3) Tieslietu ministrijas uzdevumā Lēbers izstrādāja uniformu vekseļlikumu, kuru Igaunija, Latvija un Lietuva pieņēma 1938. gadā uz savstarpējas konvencijas pamala.⁶⁹

Šī konvencija atguvusi savu spēku 1992. gadā pēc neatkarības atjaunošanas.⁷⁰

Senatora Lēbera priekšdarbi vekseļu un čeku tiesību unifikācijā atraduši atbalsi Igaunijā un Lietuvā. Šo valstu juridiskie žurnāli vairākkārt atsaukušies uz viņa rakstiem un referātiem.

Nozīmīga ir Lietuvas zvērinātā advokāta Jokūba Robinzona (*Jokūbas Robinzonus*) iniciatīva - visās trijās valstīs izdot kopēju komentāru Vienādiem vekseļu un čeku likumiem.⁷¹ Robin-

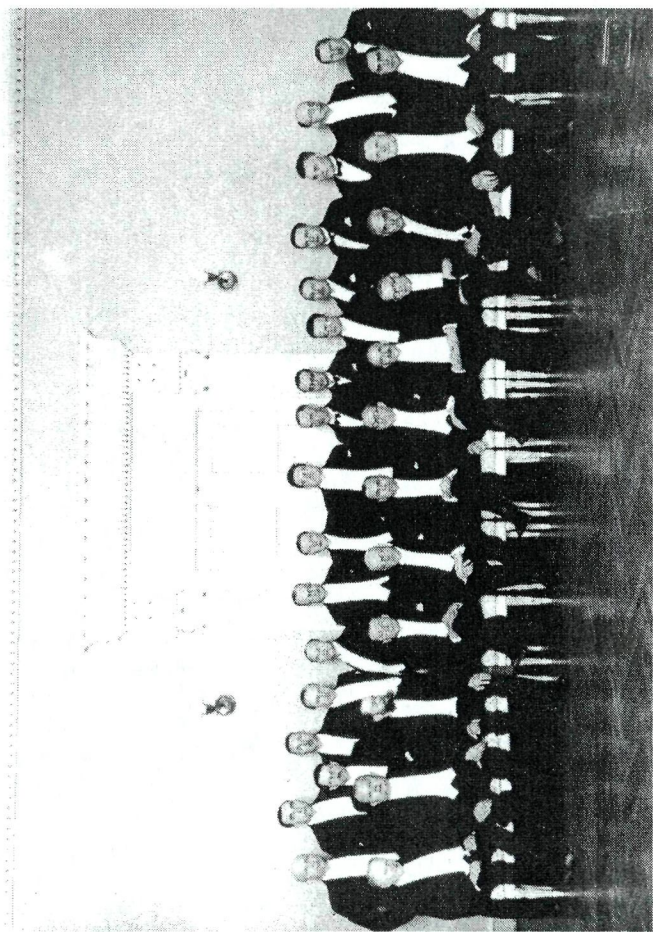
⁶⁷ Societe des Nations: Comptes rendus de la Conference internationale pour l'unification du droit en matiere de l'ellres de change, billets à ordre et cheques. - Genève, 1930. - (O.360.M. 151), 436., 442.-444. lpp. Tas pats angļu valodā: League of Nations: Records of the International Conference for the Unification of Laws on Bills of Exchange, promisory notes and cheques. - Geneva, 1930. - P. 382, 465-466, 470. Sal.: Latvijas vekseļu likums 1932, 59., 71. 103., 108. pants.

⁶⁸ Augusts Lochers // Tieslietu Ministrijas Vēstnesis. - 1930. - 11.g.- 299.-340., 371.-387., 432.-453. lpp.; 1931.- 12. g. - 272.-280. lpp.

⁶⁹ Likumu krājums 1938, 150 un 151; paziņojums: turpat, 908. lpp.

⁷⁰ Ziņotājs. - 1992. - Nr. 37/38. - 486., 487. lpp.

⁷¹ Jokūbs Robinzons (Jacob Robinson; 1889-apm. 1985), zvērināts advokāts Kaunā (1922-1940). Devies trimdā, mācībspēks Kolumbijas universitātē Ņujorkā (1942-1944); padomnieks Apvienoto Nāciju dibināšanā Sanfrancisko (1945) un Nirnbergas kara noziedznieku prāvā (1945-1946); Izraēlas AN pārstāvniecības loceklis Ņujorkā (1949-1957). Avoti: Recueil discours (Hāga). - 1958 II. - 94. sēj. - 493. lpp.; Encyclopedia Judaica. - Jerusalem, 1971. - 14. sēj.; Encyclopedia Lituanica. - Boston, 1975. -4. sēj.; Yad Vashem Studies. - Yad Vashem, 1977. - 12. sēj. - XII lpp.; Lieluvišķoji tarybine enciklopēdija: Papildymai. - Vilnius, 1985.

Baltijas valstu juristu biroja sēde Tallinā 1935. gada martā. Pieņemšana.
Pirmā rindā sēžot no kreisās: Augusts Lēbers, nav zināms, Vladimirs Bukovskis.

zons atrada apgādu Kauņā, kas apņēmās izdevumu finansēt, un noorganizēja autoru kolektīvu. Aicinot senatoru Lēberu piedalīties, Robinzons raksta 1938. gadā:

«Jūsu līdzdarbību es arvien esmu uzstādījis kā stingru priekšnoteikumu, lai pasākums sekmīgi veiktos, jo visā Baltijā nav neviena cita kā Jūs, kas tādā mērā būtu iedziļinājies priekšmetā.»⁷²

J. Robinzons izstrādāja kopējā komentāra koncepciju. Tā tika balstīta uz atzinumu, ka nevar apstāties pie likumu unifikācijas. Jārūpējas par to, lai sekotu unificēta tiesu prakse. Vadlīnijās par komentāra koncepciju Robinzons uzsver: «Sagatavot ceļus» šādai «unificētai tiesu praksei ir zinātnes uzdevums» un līdz ar to komentāra mērķis.⁷³ Tā ir tālredzīga doma. Līdzīgi apsvērumi 20 gadus vēlāk mudināja Eiropas Savienības dibinātājus izveidot kopēju šīs savienības tiesu, kas darbojās kopš 1957. gada. Bet Baltijas valstu gadījumā neizdevās šo tālejošo plānu īstenot. Pasākums izputēja 1939.-1940. gada notikumu rezultātā.

Ja ieskatāmies to tiesībnieku likteņos, kas veicinājuši Baltijas tiesību saskaņošanu un unifikāciju Igaunijā, Latvijā un Lietuvā, paveras drūma aina. Apzināti kopā 26 ministriju darbinieki, komisiju locekļi, tiesību zinātnieki un citi tiesībnieki, kas bija aktīvi šajā jomā. No viņiem trīs ir miruši pirms 1940. gada un viena darbinieka liktenis nav zināms. No pārējiem 22: seši izsūtīti uz Padomju Savienību un tur gājuši bojā (Hermanis Albats, Kārlis Dišlers, Pjotrs Nikolajevičs Jakobi, Aleksandrs Mengēlsons⁷⁴ Pauls Mines, Valters Nöges); piecpadsmit devušies trimdā un tur miruši; viens palicis uz vietas un miris vācu okupācijas laikā.

⁷² Jokūbs Robinzons. 1938. g. 18. novembra vēstule no Kaunas. Tulkojums. Ģimenes arhīvs.

⁷³ Jokūbs Robinzons. 1939. g. 16. janvāra Vadlīnijas Ballijas komentāram vienādiem vekseļu un čeku likumiem. Tulkojums. Ģimenes arhīvs.

⁷⁴ Aleksandrs Mengēlsons (1896-1941). Viņa lieta: LVA, 1987. fonds, 14.002. lieta - Rīga.

Latvijas Universitāte. Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultāte. Tautsaimniecības nodaļas 1930. gada absolventi.
Sēžot no kreisās: Rūdolfs Cimmermanis, Nikolajs Kohanovskis, Roberts Akmentiņš, Ernests Birkhāns,
Jānis Kārklīņš, Augusts Lēbers, Jānis Suprais, Fridrihs Henzels.

Darbība mācību iestādēs

1. Latvijas Universitāte.

Līdztekus darbam Senātā Augusts Lēbers darbojās kā mācībspēks. Kopā ar (vēlāko) Valsts prezidentu Jāni Čaksti, (vēlāko profesoru un senatoru) Kārli Puriņu un docentu Alfrēdu Hēdenštrēmu (von Hedenslröm) viņš 1919. gadā veidoja «kodolu», kas noorganizēja Latvijas Universitātes (toreiz Augstskolas) Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultāti. Augusts Lēbers bija šīs fakultātes pirmais «pagaidu dekāns».⁷⁵ Sākuma gados viņš pasniedza «Ievadu tiesību zinātnē» un kopš 1922. gada «Tirdzniecības tiesības». 1919. gadā viņš lika ievēlēts' par docentu, bet 1931. gadā par profesoru. 1935. gadā Augusts Lēbers kā mācībspēks pensionējies.

Par nopelniem zinātniskajā laukā Latvijas Universitāte 1930. gadā Augustam Lēberam piešķīra Dr. iur. honoris causa grādu. Agrāk no Latvijas pilsoņiem vienīgi Valsts prezidents Jānis Čakste 1924. gadā lika ievēlēts par juridiskās fakultātes goda doktoru. Fakultātes vēsture liecina, ka nākošie goda doktori bija Oto Grīnbergs (1989) un Dītrichs A. Lēbers (1991).⁷⁶

No kolēģiem-juristiem Universitātē tēvs savās atmiņās min ilggadējo dekānu Kārli Dišleru, kas savus pienākumus esot

⁷⁵ Ministru kabineta 1919. g. 1. septembra lēmums// Valdības Vēstnesis. - 1919.-Nr. 28.-4. lpp.

⁷⁶ Latvijas Universitāte divdesmit gados, 1919-1939: Rīga, 1939. - 1. sēj. - 775. lpp.; Latvijas Universitāte - 75. - Rīga, 1994. - 376.-381. lpp. Otto Grīnbergs bija Juridiskās fakultātes dekāns 1951. un 1954.-1955. gadā: Pēteris Stučka Latvijas Valsts Universitātei 50 gadi. - Rīga, 1969. - 71. lpp.; Par Oto Grīnbergu (1902-1989): Enciklopēdiskā vārdnīca. - Rīga, 1991.

Q · B · F · F · F · Q · S ·

AUCTORITATE · ET · AUSPICHS
SENATUS · POPULIQUE · LATVIENSIS

RECTORE · LITTERARUM · UNIVERSITATIS · MAGNIFICO

AUGUSTO · TENDELIS

PHILOSOPHIAE · DOCTORE · HISTORIAE · PROFESSORE · PUBLICO · ORDINARIO

DECANO · JURECONSULTORUM · ET · OECONOMIAE · PROFESSORUM · ORDINIS
MAXIME · SPECTABILI

JOANNE · KĀRKLIŅŠ

OECONOMIAE · DOCENTE · PUBLICO · ORDINARIO

E · DECRETO · AMPLISSIMI · JURECONSULTORUM · ET · OECONOMIAE
PROFESSORUM · ORDINIS

SENATUS · LITTERARUM · UNIVERSITATIS · LATVIENSIS

VIRUM · OPTIMUM · ATQUE · DOCTISSIMUM

AUGUSTUM · LOEBER

PRO · MERITIS · IN · REBUS · JURIDICIS · VALDE · MAXIMIS

UTRIUSQUE · JURIS · DOCTOREM · HONORIS · CAUSA

CREAVIT

RIGAE · DIE · TERTIO · DECIMO · MENSIS · NOVEMBRIS · ANNI · MDCCCXXX

RECTOR

DECANUS

SECRETARIUS

Latvijas Universitātes diploms
par Dr. jur. h. c. grāda piešķiršanu 1930. gadā.

pildījis ar lielu nopietnību. Divi viņa darbabiedri - tāpat kā Augusts Lēbers pats - vienlaicīgi bija arī senatori: Kārlis Pūriņš un Vladimirs Bukovskis. Daudzsološs jauns tiesībzinātnieks bija docents Konstantīns Čakste, kas pēc tam, kad tēvs pensionējās kā profesors (1935), Latvijas Universitātē uzsāka lasīt tirdzniecības tiesības. Tēvs visādi veicinājis savu asistentu tirdzniecību tiesību katedrā Juri Grīnbergu, kas 30. gados iesāka rosīgu zinātnisku darbību.⁷⁷

Profesoru Lēberu viņa 70. dzimšanas dienā svinīgi apsveica Latvijas Universitātes depulācija, kas ieradās mūsu mājās sešu kolēģu sastāvā: dekāns Jānis Kārklīšs (1877-1955), profesori Kārlis Dišlers (1878-1954) un Pauls Mines (1868-1941), docenti (vēlāk profesori) Pēteris Lejiņš (1879-1960), Jānis Stiprais (1870-1946) un Vilis Vītols (1879-1973).⁷⁸

Mēs šodien zinām, ka viņus negaidīja viegla nākotne. Vienīgi *Jānis Stiprais* palika Latvijā un tur mira. **Kārļa Dišlera** apcietināšanas lēmumu 1941. gadā apstiprinājis Latvijas PSR drošības kapteinis Semjons Šustins. Dišleru izsūtīja kopā ar sievu Minnu un (toreiz 17-gadīgo) meitu Ilgu tālu aiz Urāliem. Viņam norādīja Tasejevo Krasnojarskas apgabalā Jeņisejas upes tuvumā kā piespiedu dzīves vietu. Tur Dišleram izdevās strādāt par vidusskolas skolotāju. Vēlāk viņš devās uz Taišetu, 250 km tālāk uz Austrumiem, bet 1947. gadā 69 gadu vecumā (acīmredzot kopā ar sievu un meitu) atgriezās Latvijā un apmetās Siguldā. 1948. gadā Dišlers lūdza Latvijas PSR Iekšlietu ministru viņam izsūtījumu atcelt, taču iestāde lūgumu noraidīja. Ministrs 1950. gadā gan pieļāva, «kriminālu lietu neierosināt», bet nolēma Dišleru «этапом через Пересыльскую тюрьму... выдворять к прежнему

⁷⁷ Nekrologs: Austra Liepiņu // Universitāte. - 1977. - Nr. 39. - 60.-61. lpp.

⁷⁸ Deputācijas sastāvs fiksēts senatora Lēbera atmiņās. Deputācijas locekļu biogrāfijas sakopotas krājumā: Latvijas Universitāte divdesmit gados .. (sk. 76. atsauci). - 2. sēj.

Latvijas Universitāte. Tautsaimniecības un tiesību zinātņu nodalās 1930. gada absolventi.
Sēžot no kreisās: Arturs Kangers(?), Pauls Mīncis, dekāns Jānis Kārklīns, Vasiļijs Sinajskis, Augusts Lēbers, Vladimirs Bukovskis.

месту обязательного поселения в Тасеевский район» (etapā caur Pārsūtīšanas cietumu .. izlikt uz līdzšinējo piespiedu dzīves vietu Tasejevo rajonā). Tā tas arī nolika. Četrus gadus vēlāk Dišlers turpat Sibīrijā mira 76. gadu vecumā.^{78a}

Paulu Mincu 1941. gadā apcietināja un izsūtīja kā ievērojamu «cionistu partijas» politiķi. Represiju upuri bija arī viņa sieva Harieta dzimusi Feitelberga un dēls -jurists Edgars. Kā piespiedu dzīves vietu 73 gadu vecajam zinātniekam noteica PSRS Iekšlietu ministrijas «Kraslagu» Kanskā, kas atrodas ap 200 km uz austrumiem no Krasnojarskas pie Jeņisejas upes. 1941. gada oktobrī profesoram Mincam liek uzrādīts apsūdzības raksts, kurā viņa darbība «cionistu» partijā un viņa līdzdalība Latvijas [1933. g.] Sodu likuma izstrādāšanā tiek kvalificēti kā noziegumi. Par pamatojumu noder arguments, ka Sodu likums esot bijis vērsts pret revolucionāru kustību. Apsūdzības rakstā paziņots, ka lieta liek nodota izlemšanai PSRS Iekšlietu ministrijas «Sevišķai apspriedei». Pauls Mines nomira pirms šī terora iestādē pieņēma savu lēmumu.⁷⁹ Tā noslēdzās ievērojamā krimināltiesībnieka «lieta», kura kliezsoši atklāj padomju tiesību sistēmas pret-

^{78a} LVA, 1986. fonds, I. apraksts, 12956. lieta. |L|īna| Birziņa. LU Juridiskās fakultātes .. profesors Kārlis Dišlers. - Rīga, 1991. - 26 lpp.; Par meitu Ilgu sk. arī: Zvaigzne. - 1990. - Nr. II. - 6.-7. lpp.; par dēlu Induli Dišleru (dzimis 1920. g.): Osvalds Eglīte. Ēnas purvā. - Rīga, 1989. - 83., 87., 126., 136. lpp.; turpat arī par Mintautu un Konstantīnu Čaksti: 87., 89., 213., 232. lpp. Osvalds Eglīte pēc Heinriha Stroda informācijas (Latvijas vēsture. 1994, Nr. 4, 74. lpp.) ir Induļa Dišleru pseidonīms. Par izsūtījuma vietām pie Jeņisejas upes sal. D. A. Lēbera piezīmes pie raksta: Werner Hasselblatt. Jahrbuch des baltischen Deutschtums, 1983, raksts: 19.-24. lpp., piezīmes: 25.-28. lpp. Izsūtījumā pie Jeņisejas upes bija arī Leņins un Staļins.

⁷⁹ LVA, Uzskaites lieta (Учетное дело) 1986. fonds, 1. apraksts, 17150. lieta; Krimināla lieta (Уголовное дело) turpat, 2. apraksts, 10145. lieta. |L|īna| Birziņa. LU Juridiskās fakultātes .. profesors Kārlis Dišlers. - Rīga, 1991. - 26 lpp.; |L|īna| Birziņa. LU profesori Roberts Akmentiņš un Pauls Mines. - Rīga, 1992. - 26 lpp'; A|rturs| Dzirkalis. Profesora P|aula| Minca jubilejas gadījumā //Tieslietu Ministrijas Vēstnesis. - 1938. - 19. g. - 876. lpp.

tiesiskumu. *Jānis Kārklīns*⁸⁰, *Pēteris Lejiņš*⁸¹ un *Vilis Vītols*⁸² devās trimdā 1944. gadā.

Smags bija arī profesora *Hermana Albata* liktenis. Pēc apcietināšanas 1941. gadā viņu izsūtīja uz Vjatlagu, kas jau minēts sakarā ar senatoriem Osvaldu Ozoliņu un Kārli Ducmani. Albatam uzrādīto apsūdzības rakstu bija apstiprinājis Jānis Vēvers.^{82a} Lietu izskatīja pašā Vjatlagā izveidotā apgabaltiesa (Областной суд при Вятлаге НКВД). Tā notiesāja Albatu ar brīvības atņemšanu uz 10 gadiem par to, ka viņš atbalstījis valdību, kas vedusi cīņu pret revolucionāru kustību. Šādam «noziegumam» 10 gadi bija maksimāli pieļautais sods. Albats uzsāka sodu izciest, bet bargos nometnes apstākļos trīs mēnešus vēlāk nomira.⁸³

Izsekojot fakultātes mācībspēku likteņus kopumā, rezultāts ir līdzīgs. Fakultāte kara gados smagi cietusi. No 1940. gadā dzīvojošiem fakultātes Tiesībzinātņu nodaļas profesoriem un docentiem (aktīviem un pensijā aizgājušiem): trīs izsūtīti uz Padomju Savienību 1941. gadā (vai vēlāk) un tur gājuši bojā (Hermanis Albats, Kārlis Dišlers, Pauls Mincs); viens represēts vācu okupācijas laikā un gājis bojā koncentrācijas nometnē Vācijā (Konstantīns Čakste)⁸⁴; vienpadsmit devušies trimdā

⁸⁰ Eižens Leimanis. Latvijas Universitāte un Sclonija // Uni vemtas. - 1980. - Nr. 46. -7.-18., 44.-50. lpp. (šeit 46. lpp.). Jānis Kārklīns 1946.-1948. gadā bija Baltijas Universitātes (Pinnebergā) profesors. Jānis Kārklīns miris ASV.

⁸¹ B[eno] Ābers// Latviešu Juristu Raksti. - 1961. -Nr. 5. -40.-41. lpp. Pēteris Lejiņš miris ASV.

⁸² Eižens Leimanis .. (sk. 80. atsauci). - 46., 48. lpp. Vilis Vītols miris ASV.

^{82a} Par Jāni Vēveru: Enciklopēdiskā vārdnīca. - Rīga, 1991. Sk. arī: J[ānis] Vēvers. Indīgās saknes. - Rīga, 1970.

⁸³ LVA, 1986. fonds, I. apraksts, 38908. lieta; Līna Birziņa. Profesors Hermanis Albats. - Rīga, 1992. - 24 lpp.; Juris Vidiņš. Hermanis Albats. - Karogs. - 1990. - Nr. 2. Par H. Albatu sk. arī: P[ēteris] Mucenieks. Latvijas skola. - 1939.-Nr. 3.-320. lpp.

⁸⁴ L[īna] Birziņa. LU profesori Jānis Čakste, Konstantīns Čakste. - Rīga, 1996. - 19 lpp.

1939.-1944. gadā; pieci palikuši Latvijā. No viņiem viens vēlāk tika represēts, bet atgriezās (Pēteris Mucinieks). Četri pirmskara mācībspēki padomju gados varēja turpināt savu darbu fakultātē (Roberts Akmentiņš, Voldemārs Kalniņš, Aleksandrs Krugļevskis un Aleksandrs Pavārs).

Par Augustu Lēberu kā mācībspēku nedaudzi viņa bijušie studenti atstājuši liecības. Austra Liepiņa atceras, ka tirdzniecības tiesības, profesora Lēbera priekšmets, «bija viens no sarežģītākajiem visā tiesību zinātņu studiju gaitā». Tāpēc studenti dažreiz ar bažām pieteicās uz pārbaudījumiem eksāmenu sesijās. Vēlākais zvērinātais advokāts Valters Voits (dzimis 1900) saglabājis atmiņā vienu pārbaudījumu Lēbera ģimenes vasarnīcā Ogrē 1928. gadā, kas raksturo tā laika akadēmiskās dzīves garu:

«Pie Jūsu tēva kunga biju savā laikā ārpus Rīgas [Ogrē] pārbaudījumā, kopā ar dažiem komilitoņiem (..). Bijām laipni uzņemti, aicināti arī maltītē, bet pārbaudījums bija stingrs, kā pienācās. Mēs profesora kungu ļoti cienījām un no tā ļoti baidījāmies. Priekšmets bija grūts. [B]iju sešas nedēļas ļoti nopietni gatavojies uz šo pārbaudījumu un tā rezultāts bija pozitīvs.»⁸⁵

Blakus lekcijām Augusts Lēbers noturēja seminārus tirdzniecības tiesībās. Studenta Emīlā Būmaņa semināra darbs tika publicēts Tieslietu Ministrijas Vēstnesī.⁸⁶

«Latviešu konversācijas vārdnīcā» (1935) atzīmēts, ka Augusts Lēbers «jau no 1919 kā pirmais nelatvietis lasīja lekcijas latv[iešu] valodā»⁸⁷. Par pāreju uz valsts valodu «Baltijas Wehst-

⁸⁵ Valtera Voita 1978. g. 10. novembra vēstule no Vīsbādcnes (Wiesbaden); Loebera ģimenes viesu grāmata.

⁸⁶ C. I. F. darījumu kontrahentu tiesības un pienākumi / Iulkoj. ar E[mila] Būmana piezīmēm// Tieslietu Ministrijas Vēstnesis. - 1930. - 11, g. - 398,-403. lpp. - Uz tulkojumu kā semināra darbu norādīts 397. lpp.

⁸⁷ Latviešu konversācijas vārdnīca. - Rīga, [1935]. - 89. burtn. - 22703. sleja.

Beetbeem, 23. aprīlī 1920.

Šfolu leetas.

Šf angšifkolas šfšhweš.

Paġahjuš šā šešdeena juridifkās fakultates študenti pēdšifhwoja nopeetnu pāršfteigumu.

Dr. jur. Doebers laja teešbu enšiflopedifju kreemu walodā un pee wina lešzifjam študentif bij jau peeradufšif. Bet negaidifš pāršfteigums bij, tad Dr. Doebera šš, cenahšis auditorifš pašinoja študenteem, ša winšš turmal šawāš lešzifjas lašifšhot w a l š š w a l o b ā un tuššim eejahša lašit latwifšif.

Dafšif žittanteefšhu študenti, šewifššif ebrešš, pabrifšnešš un atššahšja auditorifju, bet pārštee ar šelako preeku no laušifšš lešzifš maštes walodā un tad Dr. Doebera šš beidšja šawu darbu, tad wifš štati un šifšnigi apulāudeja.

Dr. Doebera šš šawu paššftumu weiža štati. Wina labi išštrahdatāš lešzifš šatuta šinā latweššhu walodā wehl šagatatas šā tās bij agrat kreemu walodā.

Wišpahr war atšifšmet, ša Dr. Doebera šš ir weens no nopeetnakeem šinifššem špeššee.š juridifšā fakultatē un tagad atšifšmešams augšifkolas wehiturē šā pirmāš želmu laušešš, šil tas šifšmešāš uš lešzifšjam walšš walodā.

Buhtu kott wehlams, ša arī žifš žittanteefššif, šurif prot latweefšhu walodu, šelotu Dr. Doebera preešifššhwei.

Bog.

Par Augusta Lēbera lekcifšm Latvifšs Augšškola.
Zifšojums laikrakstā *Baltifšs Wehstnesis*
1920. gada 23. aprifš, 3. lpp.

⁸⁸ Baltifšs Wehstnesis. - 1920. - 23. apr.

2. Ar Latvijas Universitāti saistītā darbība.

Senators A. Lēbers kādu laiku darbojies kā Latvijas Universitātes juriskonsults (1923-1931). Šādā amatā viņš reiz gatavojis atzinumu par studentu kopas «Konkordija» statusu. Atzinums iztulko attiecīgo noteikumu īsto jēgu un neapstājas pie noteikumu burta.^w

Vārdnīca «Latvijas vadošie darbinieki» (1935) atzīmē, ka tēvs bija «Latvijas Universitātes darbinieku savstarpējās dzīves apdrošināšanas biedrības» līdzdibinātājs. Meklējot arhīvos un bibliotēkās, izrādījās, ka 1929.-1931. gadā (iespējams arī agrāk) senators Lēbers bija biedrības valdes priekšsēdētāja biedrs. Biedrība lika dibināta 1926. gadā un darbojās sekmīgi līdz 1940. gadam⁹⁰, kad to pievienoja Latvijas PSR Apdrošināšanas pārvaldei.⁹¹ Biedru skaits 1939. gadā sasniedza 375, bet biedrības kapitāls bija Ls 760 000. Biedrības valdē savā laikā bija pazīstami Latvijas Universitātes mācībspēki:

1) Ģenerālsekretārs Longins Ausējs (1885-?), docents Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē. 1941. gadā deportēts uz Padomju Savienību un izsūtījumā gājis bojā⁹²;

2) Mārtiņš Bīmanis (1864-1946), profesors Inženierzinātņu fakultātē, Dr. h. c Devies trimdā 1944. gadā, miris Lībekā, Vācijā⁹³;

⁸⁹ Augusts Loebers. Atzinums Konkordiju lieta// Studentu dzīve. - 1930. - Nr. 8. - 4. lpp.

⁹⁰ Gotards Krūmiņš. Apdrošināšana Baltijas valstīs un Somijā. - Rīga, 1935. - 42. lpp.; un agrākie šī autora izdevumi; Biedrības 1940. g. 23. februāra ielūgums uz pilnu biedru sapulci ar pielikumiem (glabājas Latvijas Akadēmiskā bibliotēkā, sīkdarbu fonds).

⁹¹ Likumu krājums 1940, 232. Biedrība uzskaitīta pielikumā ar Nr. 55.

⁹² Literatūra par Longinu Ausēju (izvēle): Latvijas Universitāte divdesmit gados .. (sk. 76. atsauci). - 2. sēj. - 542.-546. lpp.; Pedagoģiskā doma Latvijā no 1890. g. līdz 1940. g. - Rīga, 1994. - 181.-182. lpp.

⁹³ Universitas. - 1980. - Nr. 46. - 13. lpp.

3) Felikss Blūms (1882-apm. 1945), Senāta virsprokurora biedrs no 1925. gada, atbrīvots 1936. gadā. Deportēts 1941. gadā uz Padomju Savienību un izsūtījumā gājis bojā⁹⁴;

4) Pauls Lazdiņš (1874-1940), līdzdibinātājs, Latvijas Universitātes Saimniecības padomes saimniecisko lietu vadītājs. Miris Rīgā⁹⁵;

5) Mārtiņš Prlmanis (1878-1950), profesors Ķīmijas fakultātē, rektors no 1941. līdz 1944. gadam. Devies trimdā 1944. gadā, miris Ralingenā pie Diseldorfas, Vācijā;

6) Eduards Zariņš (1876-1947), profesors Ķīmijas fakultātē, dekāns, Dr. h. c. Devies trimdā 1944. gadā, miris Lādē pie Hannoveras, Vācijā.

Pārskaits rāda, ka vienam vienīgam no valdes locekļiem bija lemts nomirt Latvijā.

3. *Darbība citās mācību iestādēs.*

Senators Lēbers savu darbību kā mācībspēks (līdztekus savai advokāta praksei) bija iesācis 1905.-1907. gadā, kad viņš pārsniedza tiesību pamatus Rīgas jūrniecības skolā. Vēlāk viņš mācīja ievadu tiesību zinātnē Rīgas Politehniskajā institūtā (1912-1914).

Latvijas laikā senators Lēbers lekcijas lasīja Latvijas Tautas Universitātē (1922-1927)⁹⁶ un Kara juridiskosursos (1920-1921). Saglabājusies fotogrāfija, kurā redzami klausītāji Latvijas virsnieku formās, mācībspēkiem sēžot pirmajā rindā: *vidū* Jānis Čakste un Gustavs Zemgals (abi vēlākie Valsts preziden-

⁹⁴Tieslietu Ministrijas un tiesu vesture .. (sk. 58. atsauci). - 211.-212. lpp.; Fraternitas Lataviensis, 1926-1976. - Toronto, 1977.-43., 111. lpp.

⁹⁵Universilas. - 1980. - Nr. 46. - 49.-50. lpp.

⁹⁶LVVA, 3297. fonds, 1. apraksts, 8. lieta, 11. lpp.; 1 l. lieta, 6. lpp.; 64. lieta, 6. lpp. Latvijas Tautas Universitātes 5 gadu darbības pārskats. - Rīga, 1926. - 61 lpp. (šeit 20., 30.-31. lpp.); Latvju enciklopēdija, 1962-1982. - Rokvila, 1985. - 2. sēj. - 435.-436. lpp. *Latvijas Tautas universitāte jāatšķir no Latvijas Tautas aulstscolas.*

ti), *citū starpā pa kreisi* Aleksandrs Gubcens (vēlākais Senāta Apvienotās sapulces priekšsēdētājs) *un pa labi* senators Augusts Lēbers. Lekciju žurnālā mācībspēkiem bija jāparakstās. Vairākās lappusēs redzami Jāņa Čakstes ieraksti, un blakus viņam atzīmējās citi, arī senators Lēbers⁹⁷.

Zinātniskais darbs

Senators Augusts Lēbers sarakstījis vairākus zinātniskus darbus un apercējumus tiesībzinātņu laukā, kas publicēti gan Latvijā, gan ārzemēs. Viņa publikāciju sarakstā skaitās četras grāmatas un apmēram 70 raksti žurnālos un krājumos. Rakstu bibliogrāfija ievietota šajā izdevumā un aptver vairākas tiesību disciplīnas ar smagumpunktu civiltiesībās un tirdzniecības tiesībās.

1. Tirdzniecības tiesību pārskats.

Plaši pazīstams Latvijas juristu saimei Augusts Lēbers kļuva ar savu 1926. gadā izdoto grāmatu «Tirdzniecības tiesību pārskats». Šīs grāmatas pamatā bija Latvijas Universitātē lasītās lekcijas. Jaunizveidotajā universitātē gandrīz pilnīgi trūka mācību līdzekļu. Tāpēc studenti sāka izplatīt lekciju konspektus. Tā laika apstākļos tas notika «šapirogrāfa» tehnikā. Mācību līdzekļu vidū bija arī konspekti par tirdzniecības tiesībām (divos variantos). Šaubos, vai teksti bija saskaņoti ar lektoru.

Autors savā priekšvārdā atzīmē, ka pēc F. G. Bunges 1829. gadā izdotās grāmatas sistemātisks darbs par vietējām tirdzniecības tiesībām nav iznācis. Augusts Rumpēters 1926. publicēto grāmatu komentē šādi:

«Šo darbu tas [= autors] bija gan domājis galvenokārt padoģiskiem nolūkiem augstskolā, bet šim nolūkam [darbs] īstenībā

⁹⁷ LVVA, 3412. fonds, 1. apraksts, 133. lieta, 1.-21. lpp.

izrādījās par «cietu riekstu» studentiem, kā pasmagās valodas, tā arī tajā sakopotās vielas daudzuma dēļ, turpretim tiesu praksē šis darbs bija neatsverams. Tajā sakopotā plašā viela bija pasniegta koncentrētā veidā un bieži vien viens pats teikums saturēja sevi veselu juridisku tēzi. Tāpat lajā bija iztirzātas vietējās ieraduma tiesības tirdzniecības laukā un tirdzniecības parašas pēc Rīgas biržas publicētiem krājumiem un citiem avotiem. Tieši šis pēdējais materiāls līdz tam nekur vēl nebija vienkopus zinātniski apstrādāts un pat ne dogmatiski iztirzāts, atskaitot fragmentārus apcerējumus vietējā liesu praksē, piemēram, Cvingmaņa sakopotie pirmsreformu tiesu spriedumu krājumi. Tamdēļ senatora Lēbera «Tirdzniecības tiesību pārskats» izvērtās par daudzkārt lietotu un citētu darbu kā no advokātiem, tā arī tiesām, par iecienītu rokas grāmatu mūsu juristu aprindās.»⁹⁸

Armins Rūsis norāda, ka Augusts Lēbers priekšmetu 'tirdzniecības tiesības' uztvēris plaši, ietilpinot tajā arī apdrošinājumu un jūras tiesības. Ruša vārdiem, autors ar savu grāmatu «faktiski bija licis pamatu Latvijas tirdzniecības tiesībām. Iespēstā darbā pirmo reizi sistemātiski apskatītas tirdzniecības tiesības, tālāk izveidojot latviešu juridisko terminoloģiju. Pastāvēja lielas neskaidrības par šo tiesību avotiem. Prof. Lēbera darbs ienesa strīdīgos jautājumos noteiktību un skaidrību. Vēl vairāk, šī grāmata stipri ietekmēja arī Latvijas liesu praksi.»⁹⁹

Latvijas tirdzniecības tiesību avotu jautājumu akcentējis arī Mihails Eljašovs savā recenzijā. Viņš atzīmē, ka pēc A. Lēbera domām Latvijai esot savas īpašas tirdzniecības tiesības, kuras veido vietējie tirdzniecības ieradumi.¹⁰⁰

⁹⁸ Augusts Rumpēters. In piem memoriām .. (sk. 49. atsauci). - 71. lpp.

⁹⁹ Armins Rūsis // Universitāte. - 1965. - Nr. 16. - 15.-24. lpp. (šeit 17., 21. lpp.) Par Armīnu Rūsi // Universitāte. - 1977. - Nr. 40. - 82.-83. lpp.; (1987). - Nr. 60. - 74.-75. lpp.

¹⁰⁰ М[ихаил] Е[л]яшов //Сегодня. - 1927. - 30 аир. - С. 6. Michails Eljašovs (1900-1941) bija zvērināts advokāts Rīgā, Žīdu tautības Latvijas atbrīvotāju biedrības priekšsēdis. Gājis bojā vācu okupācijas laikā Rīgas geto.

Aktuālu komentāru pievienojusi Līna Birziņa: «Mūsu dienās Latvijā, kad norisinās strauja pāreja uz tirgus ekonomiku, prof. Augusta Lēbera "Tirdzniecības tiesību pārskats" var kalpot kā rokasgrāmata šīs nozares darbiniekiem.»¹⁰¹

Par savu grāmatu senators Lēbers 1928. gadā saņēma Kultūras fonda prēmiju. Lai redzētu šo apbalvojumu kontekstā, uzskaitīšu pārējās šajā reizē godalgotās zinātniskās grāmatas:

1) Ernests Felsbergs «Grieķu vāzu gleznas». Autors (1866-1928) bija Latvijas Universitātes profesors Filoloģijas un filozofijas fakultātē, Dr. h. c., pirmais rektors 1920. gadā. Miris Rīgā;

2) Arnolds Spekke «Alt-Riga im Lichte eines humanistischen Lobgedichts vom Jahre 1595». Autors (1887-1972) bija profesors tajā pašā fakultātē, pēc kara Latvijas sūtnis ASV Vašingtonā;

3) Pauls Stradiņš «Par tā saucamās 'gangraena spontanea' etioloģiju, klīniku un terapiju». Autors (1896-1958) bijā Latvijas Universitātes privātdocents (vēlāk profesors) Medicīnas fakultātē. Miris Rīgā;

4) Alfrēds Vītols «Nouvelle théorie de l'écoulement des eaux pluviales d'un plan incliné». Autors (1878-1945) bija Latvijas Universitātes profesors Mehānikas fakultātē. Devies trimdā 1944. gadā uz Zviedriju.

Mūsdienās zinātnieku darbus dažviet novērtē pēc citējamības. Šāda metode ieviesta dabas zinātnēs, lietojot kā kritēriju cilātu skaitu starptautiski atzītos žurnālos noteiktā laika posmā, piemēram, piecos gados (Science Citation Index). Ja attiecinātu šādu kritēriju uz tiesību zinātni un uz Latvijā pirms kara izdotām grāmatām, žurnāliem un krājumiem, varētu aplēst senatora Lēbera Tirdzniecības tiesību pārskata citējamības indeksu. Laikā no 1927.-1940. gadam apzinātas ap 415 atsauces uz šo grāmatu.

¹⁰¹ Līna Birziņa. Augusts Lebers: Dzīve un darbs. - [Rīga], 1995. - 12. lpp.; līdzīgi 8. lpp.

Šajā skaitā ietilpst apmēram 125 citāti Senāta spriedumos. Citejamības indekss piecgadē tātad būtu apmēram 160.

2. Raksti juridiskos žurnālos un krājumos.

Daļu savu rakstu Augusts Lēbers publicējis Latvijā iznākušos juridiskos žurnālos: «Tieslietu Ministrijas Vēstnesis» (1920-1940), «Jurists» (1928-1940), «Rigasche Zeitschrift für Rechtswissenschaft» (1926-1939), «Закон и суд» (1929-1938).

Šo žurnālu redaktori gadu tecējumā mainījās. Ja saskaitītu redaktorus atzīmētajos gados, viņu kopskaits būtu 15. Līdz 1939. gadam bija miruši četri. No pārējiem:

izsūtīts uz Padomju Savienību 1941. gadā (Kārlis Dišlers)	1
represēts vācu okupācijas laikā un gājis bojā koncentrācijas nometnē Vācijā (Konstantīns Čakste)	1
devušies trimdā 1939.-1944. gadā	5
palikuši uz vietas (Voldemārs Kalniņš, Aleksandrs Pavārs)	2
liktenis nezināms (Italo A. Forgačs ¹⁰² , Kārlis Vikmanis)	2

Šie skaitļi rāda, ka 40. gadu notikumi ievada ne tikai jaunu tiesību sistēmu, bet skāra arī to cilvēku likteņus, kas līdz tam bija veidojuši juridisko periodisko literatūru.

Vairāki Augusta Lēbera raksti parādījās ārzemju žurnālos, pirmām kārtām, izdevumā «Zeitschrift für osteuropäisches Recht» (Breslava). Šis žurnāls (tāpat kā «Rigasche Zeitschrift für Rechtswissenschaft» un «Закон и суд») juristiem Austrumeiropā savā laikā nodereja kā kopējs forums zinātniskā laukā un kā līdzeklis savstarpējai informācijai. Tiesībnieki Igaunijā un Lietuvā, piemēram, sekoja likumdošanai un Senāta praksei Latvijā, bieži vien pateicoties šajos žurnālos ievietotiem rakstiem. Tas veicināja tiesību sistēmu saskaņošanu Baltijas valstīs. Žurnāli turklāt

¹⁰² Юрий Абызов. Русское печатное слово в Латвии. - Станфорд, 1991. - Ч. 4. - С. 242.

iepazīstināja juristu aprindas Rietumeiropā ar toreiz maz pazīstamām Austrumeiropas zemēm un tādā veidā nesa Latvijas vārdu pāri tās robežām. Līdzīgs efekts bija Itālijā iespiestajiem rakstiem par Latvijas tiesībām. Itālija starpkaru posmā bija viena no pirmajām valstīm, kas atzina Latvijas neatkarību.

3. *Literatūra par Augustu Lēberu.*

Latvijas tiesību popularizēšanu ārzemēs Latvijas juristi vērtēja ar atzinību. Rīgas Apgabaltiesas priekšsēdētājs Aleksandrs Būmanis, piemēram, recenzijā par «Zeitschrift für osteuropäisches Recht» 1925. gadā rakstīja:

«Ar sevišķu gandarījumu jāatzīmē, ka par līdzstrādnieku Latvijas jautājumos jaunā žurnāla redakcija saistījusi mūsu pazīstamo tiesību zinātnieku, docentu sen[aloru] Dr. A. Loeberu. Šis vārds mums galvo, ka mūsu tiesību jautājumi tiks iztirzāti Vakarēiropas juridiskās publikas priekšā no zinātniski bezpartejiska viedokļa (...)».¹⁰³

Profesors Vasilījs Sinaiskis norāda uz Itālijā itāļu valodā izdoto A. Lēbera darbu par Latvijas civiltiesisko un lirdznieciskit tiesisko likumdošanu. Sinaiskis izceļ šī pārskata vērtību, jo ārzemēs nevarot iepazīties ar Latvijas tiesībām valodas nezināšanas dēļ. Savu bibliogrāfisko piezīmi profesors Sinaiskis noslēdz tā: «Kā vienmēr, autors f A. Lēbers] ir precīzs savā pārskatā un uz to var palaisties (...). Minētais darbs tādējādi veicina arī zināšanu izplatīšanu par Latviju romāņu valstīs».¹⁰⁴

Krājumu ar Tērbalā 1928. gadā nolasītiem referātiem par Baltijas valstu likumdošanas saskaņošanu recenzējis, starp citu, Kārlis Šilings (von Schilling). Uzsverot tirdzniecības tiesību

¹⁰³Aleksandrs Būmanis //Tieslietu Ministrijas Vēstnesis. - 1925. - 6. g. - 889.-890. lpp. (šeit 889. lpp.). - Citāts pārspicls: L. Birziņa .. (sk. 101. atsauci). - 5. lpp.

¹⁰⁴Vasilījs Sinaiskis //Jurists. - 1931. - 4. g. - Nr. 4-124. sleja.

saskaņošanas nepieciešamību, viņš apstājas arī pie Augusta Lēbera referāta par tirdzniecības tiesībām un pievieno šādu teikumu: «Augusts Lēbers mums ir uzticams ceļvedis, kas īsi un skaidri atbild uz lielu skaitu aktuālo jautājumu [šajā tiesību nozarē].»¹⁰⁵

Augusta Lēbera rakstu recenzijas kopā ar citām viņam veltītām publikācijām apvienotas bibliogrāfiskā rādītāja nodaļā «Literatūra par Augustu Lēberu» (137 nosaukumi; šajā izdevumā lpp. 106). Atsauces uz senatora Lēbera darbiem sakopotas atsevišķā krājumā, apmēram 1000 nebrošētu lappušu apjomā. Krājums nav izdots, bet vienā eksemplārā tiks deponēts Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā.

Nedaudzus sēnatora Lēbera darbus esmu pārspiedis, piemēram, sakarā ar viņam veltītās piemiņas plāksnes atklāšanu 1992. gadā Rīgā. To starpā ir tēva atskats uz Latvijas Senāta pirmsākumiem.¹⁰⁶

Mūsu datoru laikmetā nav lieki atzīmēt vienu no Augusta Lēbera darba metodēm. Sagatavojot Senāta spriedumu projektus un zinātniskus rakstus, autors izmantojis divus paša sastādītus rādītājus rokraksta veidā: «Senāta spriedumu rādītājs» (ar kādiem 2500 šķirkļiem) un «Latvijas tiesību rādītājs» (ar pāri par 6000 šķirkļiem). Pēdējais rādītājs lika sakopots 40 gadu laikā. Abi rādītāji saglabājušies kara un bēgļu gaitās. Civillikuma 1928. gada vācu izdevumā atzīmēts, ka Augusts Lēbers sniedzis palīdzību satura rādītāja sastādīšanā.¹⁰⁷ Droši vien abi rādītāji noderejuši, sniedzot šo palīdzību.

Zinātnisku darbu Augusts Lēbers bija uzsācis jau pirms Pirmā pasaules kara. Pēc disertācijas (1889) viņš publicēja monogrāfiju par mantojuma tiesībām Baltijas provincēs (1898). Kopā ar citu līdzdarbinieku viņš tulkoja Krievijas fabriku (darba) likumdošanas krājumu vācu valodā, kas iznāca Rīgā četros izdevu-

¹⁰⁵ C[arl] von Schilling //Rigasche Zeitschrift für Rechtswissenschaft. - 1930. - Jg. 4. - S. 131-136. (šeit 135.-136. lpp.)

¹⁰⁶ Ieskats Latvijas Senāta spriedumos .. (sk. 10. atsauci). -48.- 119. lpp.

¹⁰⁷ Lettlands Bürgerliches Gesetzbuch. - Riga, 1928. - S. V.

Ozupa lūgums varas pilnvarojumi, sk. "Hraņas konvencija" rekvizīcija: 11/4
25/34.

" laktu tiesas spriestumi: 21/49; 20/28, 31.

Dok. nosaukums: L. l. nosaukums rekvizīcijas un dokumentu p. nosaukums 20/298

Ostrogā: 22/2.

Oncēll. varjums: 21/41.

Atļaušana likuma izstrādei, ieraksts rekvizīcijas (Rekv. R.) p. nosaukums 29/22/4.

Varas pilnvarojumi un likuma izstrāde Nr. 1915-j. c. nosaukums 29/1028

Operatīvā vai, direktīva likuma izstrāde: 31/924

Ostrogā: Likums - Pārvaldības L. l. 3081 p. 32/632.

Ostrogā apmērota likuma izstrāde (Latv. l. l. nosaukums: L. l. nosaukums 24/73, 25/42, 1925-g. 14.3. l. l. nosaukums 19.20. pp.) Rekvizīcijas (20/2) atļaušana likuma izstrāde p. nosaukums 32/674.

Ja objekts ir p. nosaukums, varas pilnvarojumi, tad atļaušana rekvizīcijas p. nosaukums rekvizīcijas (L. l. nosaukums 24/73). 32/674.

Ostrogā jās, ja tas iekļauts, varas pilnvarojumi, tad atļaušana rekvizīcijas p. nosaukums rekvizīcijas. nosaukums. 32/2324.

- - - - - tad atļaušana jās, ja tas iekļauts rekvizīcijas p. nosaukums. 32/4224.

rekvizīcijas p. nosaukums rekvizīcijas (rekvizīcijas) rekvizīcijas, rekvizīcijas

Doma dokumenti ir rekvizīcijas p. nosaukums rekvizīcijas: no pirmā rekvizīcijas (rekvizīcijas) rekvizīcijas 34/461.

Ostrogā likuma izstrāde p. nosaukums 1927-g. 17.3. l. l. p. nosaukums 1933-g. 24.3. l. l. (rekvizīcijas): rekvizīcijas p. nosaukums 4150-p. 34/15; rekvizīcijas 1331/4.

• 1329 p. l. l. nosaukums rekvizīcijas 22/1-g. - rekvizīcijas, rekvizīcijas. 34/333.

Augusts Lēbers.

Rūditājs Latvijas Senāta spriedumiem 1918.-1938. g.

Sastādīts rokrakstā vienā eksemplārā. Apmēram 2500 šķirķļu.

Parauga lappuse.

mos (1894-1913). Senators Rumpēlers izceļ, ka Augusts Lēbers ir bijis viens no tiem autoriem, kas komentējis bijušās Krievijas Senāta Civiltasniecības departamenta spriedumu krājumu (1915).

Sabiedriskā darbība

Senators Lēbers aktīvi piedalījās sabiedriskajā dzīvē. Viņa vārds sastopams gan profesionālās biedrībās, gan humanitāros pasākumos.

1. Profesionālās biedrības.

Augusts Lēbers uzskatāms par vienu no Latvijas Tiesnešu biedrības līdzdibinātājiem (1929). Ilgus gadus viņš bija valdē kā Revīzijas komisijas loceklis (1929-1939). Biedrības darbības pārskatā par 1934. gadu atzīmēts:

«Lai atdzīvinātu biedrības darbību un uzturētu ciešāku kontaktu starp mūsu zinātniekiem un biedrības biedriem - praktiskā darba darītājiem, valde griezās pie Latvijas universitātes mācības spēkiem ar lūgumu nolasīt biedrības biedriem lekciju ciklu par jaunākiem sasniegumiem juridiskās zinātnēs. L.ū. mācības spēki arī izrādīja vislielāko pretimnākšanu (...). 1934. g. 5. janvārī Dr. jur. A. Loebers nolasīja pirmo lekciju par tematu «Fiduciāri darījumi civilās un tirdznieciskās tiesībās, salīdzinot tos ar fiktiem un simulatīviem darījumiem». (...) [J]aunais pasākums bija modinājis diezgan dzīvu interesi».

Krievu Juridiskā biedrībā senators Lēbers 1939. gadā nolasīja referātu pārjauno likumdošanu veksļu un čeku tiesībās. Pateicības rakstu parakstīja biedrības priekšsēdētājs zvērināts advokāts Aleksandrs Semjonovičs Bočagovs (1885-?)^{107a} un biedrības sekretārs Nikolajs Aleksejevičs Vologins (miris trimdā Sanfrancisko, ASV, 1958. g.).

^{107a} Par Aleksandru Bočagovu: Latvijas darbinieku galerija. - Rīga, 1929. -40. lpp.

18. I. 39.

Krievu Juridiskā Biedrība
Latvijā.
Rīgā, Lomonosova ielā 2, dz. 29.

A.G.

Prof. Dr. A. Loebeberg kungam

Rīgā.

Hospitāļa ielā 22.

Глубокоуважаемый профессор

Август Федорович !

Правление Общества в своем заседании сего 16-го января постановило выразить Вам от имени Общества глубокую благодарность за Ваше отношение к последнему и за сделанный Вами в заседании Общества 30-го декабря пр. г. доклад о новых законоположениях по вексельному и чековому праву.

Правление считает своим приятным долгом исполнить означенное постановление и довести о нем до Вашего сведения, прося принять Вас выражения своего совершенного к Вам уважения и глубокой признательности

Председатель Правления:

Секретарь:

Krievu Juridiskā biedrība Latvijā.

1939. gadā Augustam Leberam adresētā vēstule.

Sastādītāja piezīme:

Председатель Правления: Александр Семенович Богачов.

(Род. 1885 г. в Риге.)

Секретарь: Николай Алексеевич Вологин.

(Род. 1880 г., умер 1958 г. в Сан Франциско.)

Senators Lēbers darbojās arī Vācu Juristu biedrībā, kur viņš, piemēram, 1937. gadā nolasīja referātu par sabiedrību jaunajā Civillikumā. 1927. gadā viņš tika ievēlēts par valdes locekli un palika šajā amatā līdz 1934. gadam. Laika garu raksturo pasākums apmēram 1933. gadā sakarā ar Doma prāvu, kas tolaik dziļi saviļņoja sabiedrību. Lieta pēdējā instancē bija nonākusi Senātā, kura sēdi vadīja senators Augusts Lēbers, referēja senators Osvalds Ozoliņš. Senāts nolēma Doma vācu draudzes kasācijas sūdzību atstāt bez ievēribas.¹⁰⁸ Pēc šī sprieduma Vācu Juristu biedrība rīkoja lekciju vakaru. Ar referātu uzstājās zvērinātais advokāts Verners Sticinskis (Sticinsky), kas atceras, ka uz šo sarīkojumu bija atnācis arī mans tēvs. 1969. gadā Sticinskis man rakstīja:

«Diskusija ieturēja nepieciešamā takta robežas, un dalībnieki pēc manas jūtas augsti novērtēja, ka Jūsu tēvs no šīs diskusijas nebija atraujies, ņemot vērā, ka šī prāva vācu sabiedrībā saprotamā kārtā bija izsaukusi stipras emocijas. Pats par sevi saprotams, ka diskusija pēc mana referāta grozās vienīgi apjuridiskiem jautājumiem».¹⁰⁹

Senators Lēbers ņēma dalību «Aleksandra Būmaņa piemiņas fonda» 1937. gada dibināšanas sapulcē, kas notika Tieslietu ministra Hermaņa Apsīša privātdzīvoklī Mežaparkā.

2. *Biedrības humanitārā jomā.*

Lasot šķirkli par savu tēvu vārdnīcā «Latvijas vadošie darbinieki» (1935), uzzināju, ka senators Lēbers aktīvi veicinājis Latvijas Vēža apkarošanas biedrības darbu. Izrādās, ka 1935.-1936. gadā tēvs ir bijis šīs biedrības Padomes priekšsēdētājs. Agrāk to nebiju zinājis. Tēva priekštēcis priekšsēdētāja amatā bija ģenerālis Krišjānis Berķis (1884-1941), par viņa pēcnācēju

¹⁰⁸ Senāta Civila kasācijas departamenta 1933. g. spriedumi, Nr. 78.

¹⁰⁹ Vernera Sticinska 1969. g. 4. februāra vēstule no Hanoveras.

DRUKAS DARBS

A.god. *W. adu E. Nagurs*

kungam

R ī g ā

Valdemars ielā Nr. 28 dz.

Deutscher Juristenverein
zu Riga

E i n l a d u n g

zum Vortragsabend am Donnerstag, den
2. Mai 1935, 7 Uhr abends, im Dommuseum.

Senator Professor Dr. A. Loeber:
Das einheitliche Wechsel- und
Scheckrecht.

Die Vortragskommission.

P.S. Um rechtzeitiges Erscheinen wird gebeten.

Vācu Juristu biedrība Rīgā.
1935. gada ielūgums uz senatora A. Lēbera lekciju
par vienādām vekselju un čeku tiesībām.

ievēlēja Dr. med. Oskaru Alku (1901-1982). Galvenais sekretārs un biedrības «dvēsele» bija profesors Pauls Stradiņš (1896-1958). Padomē bija vairākas tā laika pazīstamas un ievērojamas personības. Kamēr senators Lēbers pildīja priekšsēdētāja pienākumus, Padomes prezidijā un Valdē darbojās kopā 15 personas.

No tām:

miris pirms 1940. gada: Romans Adelheims;

deportēti uz Padomju Savienību 1941. gadā un izsūtījumā gājuši bojā: Emīlija Benjamiņa, Krišjānis Berķis, Ernests Morics;

izsūtīts uz Padomju Savienību 1941. gadā, bei atgriezies: Oskars Alks; gājuši bojā vācu okupācijas laikā (laikam nogalināti Rīgas geto): Rūdolfs Blumenfelds, Vladimirs Mines;

devušies trimdā 1939.-1944. gadā: Pēteris Ābele, Maks Brants (Brandt), Marta Celmiņa, Ernests Jansons, Aleksandrs Grīnups, Augusts Pētersons, Oskars Viksniņš;

palikuši uz vietas: Arvēds Kēse, Edgars Krievs, Jānis Princis, Ernests Putniņš, Kristaps Rudzītis, Pēteris Sniķers", Pauls Stradiņš.

Tuvākas biogrāfiskas ziņas kopā ar biedrības Padomes sēžu protokoliem par 1933.-1936. gadu sakopotas krājumā, kas deponēts Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā.¹¹¹

Senators Augusts Lēbers bija Ugunsapbedīšanas biedrības Latvijā dibinātājs (1925) un tās priekšsēdētājs līdz 1938. gadam. Viņš panāca, ka Saeima 1927. gadā pieņēma Likumu par ugunsapbedīšanu, kas atļāva izvēlēties starp zemes apbedīšanu un ugunsapbedīšanu (tā sauktā «fakultatīvā ugunsapbedīšana»)¹¹². Taču Latvijā nebija krematorijas. Pateicoties biedrības pūlēm, Rīgas dome piešķīra krematorijas celšanai vajadzīgo zemes

¹¹⁰ Pēteris Sniķeris 1944. g. 23. novembrī griezies pie LPSR Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētāja A. Kirchenšteina ar lūgumu, atļaut atgriezties no izsūtījuma savam dēlam Alfam, Latvijas Universitātes medicīnas studentam. Sešas nedēļas vēlāk LPSR Valsts drošības tautas komisārs A. Noviks «pilnīgi slepeni» paziņoja Kirchenšleinam, ka Alfs Sniķers nomiris Usoļskas nometnē 1942. g. (Latvijas Vēstnesis. - 1997. - 13. jūn. - 11. lpp.). Tā profesors Pēteris Sniķeris (1875-1944) nomira, nesaņemot atbildi uz savu lūgumu.

¹¹¹ Latvijas Vēža apkarošanas biedrība: Padomes sēžu protokoli, 1934-1936 / sasl. Dīlrichs A. Lēbers (Loeber). - Hamburga, 1996. - 31 + 19 lpp.

¹¹² Likumu krājums 1927, 136 un 205.

gabalu Brāļu kapos, bet līdzekļu trūkuma dēļ būvdarbus nevarēja uzsākt. Neskatoties uz pasaules ekonomiskās krīzes grūtībām, biedrība turpināja iestāties par plānu īstenošanu.¹¹³ Beidzot 1937. gadā Rīgas pilsētas dome sāka realizēt gadu ilgo ieceri. Krematorijas projektu gatavoja **Osvalds Tīlmanis** (1900-1980), Rīgas pilsētas arhitekts.¹¹⁴ 1939. **gadā** Ministru kabinets apstiprināja krematorijas jaunbūves **projektu**,¹¹⁵ bet, ienākot padomju karaspēkam 1940. gadā, Rīgas pilsēta celšanas darbus pārtrauca. Celtni pabeidza tikai pēc neatkarības atgūšanas. Pirmās kremācijas notika 1994. gadā. Nesen krematorijā atklāta piemiņas plāksne senatoram Lēberam kā ugunsapbedīšanas pamatlicējam Latvijā.

Biedrības dibinātāju un valdes locekļu gaitas atspoguļo Latvijas tautas likteni. 1940. gadā no dibinātājiem dzīvs bija Arveds Bergs un no valdes locekļiem, kas darbojušies pēdējā gadu desmitā (1931-1940), apzināti 14. No viņiem:

padomju laikā notiesāti uz nāvi un nošauti 1941. gadā: Voldemārs Beķeris, Arveds Bergs;

deportēti uz Padomju Savienību 1941. gadā un izsūtījumā gājuši bojā: Pēteris Berģis, Leopolds Bernsteins, Vilis Holcmanis, Jānis Krūklānds; devušies trimdā 1939.-1944. gadā: Erichs Grames (Gramtz), Oļģerts Gubens, Augusts Petersons, Georgs Ulmanis (Ullmann), Aleksandrs Zonne;

likteņi nezināmi: Augusts Ozoliņš, D. Zeidlers, Nikolajs Grīnbergs, H. Grockijs.

Padomju Latvijas iestādes Ugunsapbedīšanas biedrību likvidēja 1941. gadā.¹¹⁶

Tēvs piedalījās arī citu biedrību darbā. Pagājušā gs. 90. gados, piemēram, viņš skaitījās Rīgas Velosipēdistu biedrības val-

¹¹³ Rīgas pilsētas valde. Krematorijas būvprojekts: LVVA, 2927. fonds, 1. apraksts, 1511. lieta un 3255. fonds, 1. apraksts, 469. lieta. Ugunsapbedīšanas biedrība Latvijā: LVVA, 3041. fonds, 1. apraksts, 1.-10. lieta.

¹¹⁴ Osvalds Tīlmanis. Krematorijas būve Rīgā // Latvijas Archīvkls. - 1939. - Nr. 9. - 273.-276. lpp.

¹¹⁵ Valdības Vēstnesis. - 1939. - 8. nov. - 6. lpp.

¹¹⁶ Latvijas PSR Ziņotājs. - 1941. - Nr. 18.-4. lpp.; Nr. 21. - 2. lpp.; Nr. 65. - 8. lpp.

dē, 1914. gadā viņš bija Rīgas Zooloģiskā dārza valdē un atkārtoti tika ievēlēts Rīgas Dabas pētnieku biedrības revīzijas komisijā (1921-1935). «[K]ā Latvijas Sarkanā Krusta mehrķu weizinataj[s]» Dr. Lēbers 1920. gadā saņēma «Schetonu Nr. 2289 Latvijas albrihwoschanas zihņam par peemiņu». Viņš darbojās «Patronātu biedrībās», kuru mērķis bija palīdzēt no ieslodzījuma iestādēm atsvabinātiem. Viņš bija arī Vācu Evaņģēlisko jaunekļu biedrības goda biedrs (1938) un Latvijas Aerokluba mūža biedrs (1930).

Dzīve un darbs pirms 1918. gada

1. Tērbatas Universitāte.

Skolas izglītību Augusts Lēbers ieguva Rīgas guberņas ģimnāzijā. Viņš iestājās Tērbatas Universitātē, kuras Juridisko fakultāti beidza paredzētajos trijos gados (1888). Tērbatas Universitāte tanī laikā (tas ir, pirms rusifikācijas) bija zinātnisko sasniegumu augstums. Tēvs atmiņās savus mācībspēkus raksturo ar cieņu, bet ne bez kritikas, un jūsmo par Tērbatas akadēmisko garu. Šis gars izpaudās, piemēram, tradicionālā pasākumā, kuru tagad nekur citur pasaulē vairs nerīko: Pandektu svētkos. Studenti svinīgā gājienā atzīmēja pandektu [romiešu tiesību 12. gadsimteņa kodifikācijas] jubileju.¹¹⁷ Taču Tērbatas dzīves stilam bija arī citi ieradumi. Studentu vidē bija izplatīta pārmērīga alkohola lietošana, ko tēvs necieta. Tāpēc korporāciju dzīvē viņš aktīvi nav piedalījies. Kad es vairāk nekā 100 gadus vēlāk Tērbatas Universitātē lasīju kursu par Eiropas tiesībām, noskaidroju, ka tēvs savos pēdējos studiju gados Tērbatā dzīvojis slavenā

¹¹⁷ Par pandektu jubileju: A|leksandrs| B|ūmanis| //Tieslietu Ministrijas Vēstnesis. - 1934. - 15. g. - 329.-333. lpp. (šeit 330.-333. lpp.); Rigasche Zeitschrift für Rechtswissenschaft. - 1926. - Jg. 1. - S. 1.

biologa, 1876. gada miruša Kārļa Ernsta Bēra (von Bacr) nama.¹¹⁸

2. *Getingenas Universitāte.*

No Tērbatas Augusts Lēbers devās uz Getingenu (Göttingen), lai iegūtu Dr. jur. grādu. Getingenas Universitāte jau no Puškina laikiem bija zināma kā viena no izcilākajām akadēmiskās izglītības iestādēm Eiropā un kā liberālisma balsts.¹¹⁹ Starp Getingenas un Tērbatas universitātēm pastāvēja īpašas saites.¹²⁰ Ilggadīgais un Rīgā iecienītais Baltijas provinču gubernators kņazs Aleksandrs Suvorovs (1804-1882) savā jaunībā bija mācījies Getingenas universitātē.¹²¹ Varētu minēt vēl citus piemērus.

Getingenas profesors Rudolfs Jēriņš (von Jehring), kura raksti likuši pamatus mūsdienu tiesību teorijai, piekrita vadīt Augusta Lēbera zinātnisko darbu. 1889. gadā 24 gadus vecais doktorands «no Vidzemes» (aus Livland, tā viņš apzīmēts titullapā) aizstāvēja savu disertāciju «summa cum laude» (ar augstāko uzslavu).

¹¹⁸ Personal der Kaiserlichen Universität zu Dorpat. - 1887 II. - S. 28; Adolf Richters Baltische Verkehrs-und Adressbücher. - Riga, 1889. - B. 1. - S. 75.

¹¹⁹ Puškina savā poēmā «Jevgeņijs Oņegins» iepazīstina lasītājus ar poēmas tēlu Ļenski šādiem vārdiem:

«С душою прямо геттингемской,
Красавец в полном цвете лет,
Поклонник Канта и поэт.»

Ļenska tēla prototips bija Tērbatas students A. N. Vulfs (1805-1881); (М. Н. Столяров. Старый Дерпт в жизни и поэзии А. С. Пушкина. - Юрьев, 1899. - С. 17.). Sk. arī: Н. Л. Бродский. Евгений Онегин: Пособие для учителей. - Москва, 1964. - 5. изд. - С. 131-156.

¹²⁰ Universitätsbibliothek Tartu: Die Beziehungen der Universität Göttingen zu Est-, Liv- und Kurland im 18. und frühen 19. Jahrhundert. - Tartu, 1989. - (Die Jurisprudenz: S. 20-23. |; Waltraut Rosenberg. Baltische Studenten an der Göttingen Universität im 18. Jahrhundert // Ballische Hefte. - 1964. - Jg. 10.-S. 129-139.

¹²¹ Wilhelm Räder. Curonen an Universitäten Deutschlands, 1801-1831: Biographisches Album. - Riga, 1935. - S. 13, 43.

3. Francija, Anglija un Krievija.

Jaunais doktors zināšanas papildināja Francijā un Anglijā, gūstot ieskatu šo zemju tiesībās. Savas mācību un ceļojumu gaitas («Lehr- und Wanderjahre») Augusts Lēbers pabeidza Rjazaņā, kur viņš pusotru gadu stažējās vietējā apgabaltiesā kā tiesamatu kandidāts ar kolēģijas sekretāra rangu (1890-1891). Vienu gadu vēlāk tiesas priekšsēdētājs Nikolajs Aleksandrovičs Mjasojedovs rakstiski apsveica tēvu ar zvērināta advokāta tiesību iegūšanu Rīgā, uzsverot, ka «mēs visi ar neviltošām skumjām izšķīrāties ar tādu citīgu un spējīgu darba biedru kā Jūs».¹²²

Rjazaņā Augusts Lēbers dzīvoja attālu radnieku Dreilingu (Dreyling) ģimenē no Rīgas. Ģimenes galva bija ar Svētā Jura krustu apbalvots atvaļināts armijas virsnieks, un ģimenes sarnas valoda bija krievu. Tēvs savās atmiņās atceras, ka viņš nekad vēlāk nav tik daudz nodarbojies ar mūziku mājās («Hausmusik») kā Rjazaņā. Vienam no kopējiem priekštečiem uzstādīts epitāfijs Rīgas Doma baznīcā, kas skatāms vēl tagad. Šis piemineklis veltīts Dltricham Dreilingam (1625-1686), Rīgas Lielās Ģildes diž-vecākam (Ältester).¹²³ Dreilingu ģimeni Rjazaņā pēc 1917. gada Oktobra revolūcijas piemeklēja izsūtīto un trimdinieku liktenis.

4. Zvērinātā advokāta prakse Rīgā.

Ar iegūtām juridiskām un valodas zināšanām Augusts Lēbers 1892. gadā atgriezās savā dzimtajā pilsētā un iestājās ad-

¹²² Nikolaja Aleksandroviča Mjasojedova 1892. g. 20. augusta vēstule no Rjazaņas. Tulkojums.

¹²³ Par Dreilinga epitāfiju: Ojārs Spārītis. 16.-17. gs. epitāfiju plastika un ikogrāfija // Materiāli feodālisma posma Latvijas mākslas vēsturei. - Rīga, 1988. - 3. d. - 39.-67. lpp. (šeit 54.-55. lpp.); Rīgascher Almanach. - 1886. - S. 41.; W|ilhelm| Neumann. Führer durch die Rīgasche Domkirche. - Rīga, 1897. - S. 10.; Wilhelm Neumann. Der Dom zu St. Marien in Riga. - Rīga, 1912. - S. 109.; Fotouzņēmums: Architektonisches Ensemble der Dom-Kathedrale in Riga. - Leningrad, 1980. - S. 94-95.

Augusts Lēbers (Loeber) 1899. gadā
kā zvērināts advokāts Rīgā.

vokātu kārtā. Ar zvērināta advokāta statusu saistītie jautājumi bija St. Pēterburgas Advokātu palātas kompetencē. Saglabājušies daži tēva dokumenti, kuras parakstījuši tajā laikā pazīstami un ievērojami advokāti kā palātas priekšsēdētāji:

1) Vilhelms Osipovičs Ljustihs (1844-1915) 1896. gadā atļauj Augustam Lēberam lietu kārtošanu (хождение по делам) Baltijas guberņu tiesās;

2) Aleksandrs Nikolajevičs Turčaņinovs (1838-1907) 1898. gadā neceļ iebildumus, ja Dr. Lēbers lasītu tirdzniecības tiesību kursu Rīgas Politehniskajā institūtā;

3) Nikolajs Platonovičs Karabčevskis (1852-1925) apstiprina Augustu Lēberu kā «juridisko konferenču» Rīgas grupas

vadītāju 1915. gadā. Šo konferenču apmeklēšana bija iekļauta zvērinātu advokātu palīgu profesionālās izglītības programmā.¹²⁴

Augusts Lēbers darbojās kā zvērināts advokāts Rīgā vairāk nekā 25 gadus - līdz Latvijas valsts nodibināšanai. Viņa prakse, liekas, bija sekmīga, bet par viņa vestām lietām literatūrā maz liecību. Atzīmēts viens notikums 1906. gadā, kas stipri satrauca vietējo vācu sabiedrību. Ilggadīgais Literārās-praktiskās pilsoņu apvienības kases direktors Eižens Burchards (Burchard; 1837-1906) bija piesavinājies 140 000 rubļu un pēc nozieguma atklāšanas aizbēdzis uz ārzemēm, kur izdarījis pašnāvību. Notika apvienības pilnsapulce. Kad karstās debates sasniedza kulmināciju, iesaistījās zvērinātais advokāts Dr. Lēbers paziņojot, ka neļaiķa ģimene viņam esot uzticējusi mantojuma aizgādniecību.¹²⁵

Starp Augusta Lēbera kolēģiem-advokātiem Rīgā mēs sastopam Arvedu Bergu, Aleksandru Gubeņu, Kārli Ozoliņu, Kristapu Valteru un Voldemāru Zamuelu.¹²⁶ Jāpieņem, ka kolēģu vidū Lēbers bija labi pazīstams, jo citādi grūti izskaidrot, ka pēc Latvijas dibināšanas tieši viņš tika aicināts stāties senatora amatā.

Boļševiku laikā 1919. gadā Augusts Lēbers ar ģimeni palika Rīgā. Advokāta praksi viņš nevarēja turpināt. Vecāki pārdzīvoja divas kratīšanas ģimenes dzīvoklī Hospitāļu ielā. Pēc otrās kratīšanas miliči tēvu paņēma līdz uz IV. milicijas iecirkni. Tas bija vēlā naktī, un tēvs savā nostāstā atceras, cik grūti vecākajam milicim bija noformēt aresta pavēli, piebilstot, ka viņš pats viegli būtu varējis nodiktēt attiecīgo tekstu. Atvadoties no dzīvesbiedres, tēvs novilkā savu laulības gredzenu. Nākošajā rītā tēvu norīkoja par smagu nastu nesēju Ganību dambī. Vēlāk viņš

¹²⁴ Ģimenes arhīvs.

¹²⁵ Rīgasche Stadtblätter. - 1906. - Jg. 97. - S. 99-103. (šeit 101.-102. lpp.) Kāda cita lieta, kuru Augusts Lēbers bija vedis kā zvērināts advokāts («R. Feldhün un Co»), pēc kara nonāca Tiesu palātā Rīgā, un senators Lēbers deva liecības kā liecinieks: Senāta Civilās kasācijas departamenta 1929. g. spriedumi, Nr. 90, 79. lpp.

¹²⁶ Rīgasches Adressbuch. - 1914. - S. 1175-1176; Rigascher Almanach. - 1915.-S. 255.

strādāja kādā dārzniecībā Pārdaugavā. Viņš tuvumā noīrēja istabiņu, uz kuru pārcēlās (domājams, lai izvairītos no tālākiem arestiem). Dzīvesbiedre katru otro dienu viņam nesa pārtiku, mērojot ceļu kājām.

Pirms Pirmā pasaules kara Augustam Lēberam ir bijusi sarakste ar zvērināto advokātu Pēteri Stučku St. Pēterburgā dažās tieslietās. Par nožēlošanu vēstules gājušas bojā uzlidojuma laikā 1940. gadā.

Privātā dzīve

Augusts Lēbers tika kristīts, iesvētīts un laulāts Reformātu baznīcā Rīgā. Vēlākos gados viņš bija Reformātu draudzes presbiterijā (valdē). Viņš ieņēma amatu arī Svētā Pētera filiāldraudzē Ogrē. Kādu laiku viņš bija ievēlēts Reformātu nodaļā pie Evanģēliski-luteriskās konsistorijas (1918-1919).¹²⁷

1. Ģimene un senči.

Ar savu dzīvesbiedri Augusts Lēbers iepazinās labdarības ballē biedrībā «Müsse», tagadējā Vāgnera zālē Vāgnera ielā. Drīz sekoja saderināšanās, un trīs mēnešus vēlāk 1899. gadā svinēja kāzas. Jaunā sieva - Emīlija Mencendorfa (Mentzendorl'i) - bija 18 gadu veca rīdziniece ar iesauku «Mila». Ģimenē auga četri bērni, kuriem pēc Pirmā pasaules kara pievienojos es kā piektais bērns.

Augusta un Emīlijas Lēberu tēvi abi bija dzimuši Kurzemē un jaunos gados (ap 1835) pārnākuši uzplaukstošo Rīgu (Emīlijas tēvs līdzekļu trūkuma dēļ bija ieradies Rīgā kājām no Durbes pie Liepājas). Abi tēvi uzsāka savas gaitas kā mācekļi tirdzniecī-

¹²⁷ Chronik der deutsch-reformierten Gemeinde in Riga. - Göttingen, 1933. - S. 73; turpinājums: 1933-1941. - Hamburg, 1989. - S. 40; Baznīcas kalendārs, 1938. - Rīga, 1937. - 137. lpp.; Iekšlietu Ministrijas 1919. g. 30. septembra vēstule. Ģimenes arhīvs.

Augusts Lēbers (Loeber) ar sievu Emīliju Lēbers dzim. Mencendorfu (Mentzendorff) un dēlu Dītrihu Lēberu 1926. gadā Rīgā.

kos uzņēmumos, un abi vēlāk kļuva patstāvīgi tirgotāji. Abus ievēlēja par «vecākiem» (Ältester) Lielajā Ģildē, kas toreiz veica Rīgas pilsētas pašvaldības funkcijas. Vecāko skaits likumā bija noteikts uz 40. Amatu pildīšanu rīdzinieki uzskatīja par goda pienākumu, nesaņemot par to atlīdzību. Abi tēvi piederēja Reformātu baznīcai. Mencendorfa tēvs 1901. gadā nopirka 17. gadsimtenī celto māju Kungu un Grēcinieku ielas stūrī, tagadējo «Mencendorfa namu» (Rīgas vēstures muzeja filiāle). Zvērinātais advokāts Augusts Lēbers noformēja pirkšanas līgumu.¹²⁸

¹²⁸ LVVA, 1615. fonds, 4. apraksts, 732. lieta, 97. lpp.

Augusta un Emīlijas Lēberu laulība bija harmoniska un ilga 49 gadus. Ģimenei nācās pārdzīvot bēdas. 1917. gadā nomira vecākā meita ar tuberkulozi. Desmit gadus vēlāk ģimene zaudēja dēlu Franku- 19 gadus vecu Latvijas Universitātes tiesībzinātņu studentu. Nāves cēlonis bija aklās zarnas piedēkļa iekaisums. Tas bija traģisks notikums ģimenē. Tēva skumjas atspoguļojās vienā tēva darbā - «Vekseļu tiesību pārskats» (1927). Šī grāmata iznākusi ar veltījumu dēla piemiņai. Līdz savai nāvei vecāki nevarēja samierināties ar bargo zaudējumu. Abi bērni apglabāti Rīgas Matīsa kapos. Pēc ģimenes izceļošanas 1939. gadā Trīne Viksna, mūsu nama sētniece, un viņas divas meitas paš aizliedzīgi kopa mūsu ģimenes kapus ilgus gadus, nezinot, vai mēs kādreiz varēsim pateikties par viņu uzticību.

Trīnes Viksnas meita Austrā Kulmīte bija viena no pēdējām senatora Lēbera līdzgaitniecēm, kas dzīvo Rīgā un piedalījās pasākumā sakarā ar Augusta Lēbera 125. dzimšanas dienu 1990. gadā. Viņa uzrunāja klātesošos:

«Man bija tā laime dzīvot ilgus gadus vienā namā ar šo vienkāršo, gaišo un inteligēnto cilvēku, no kura izstaroja tik daudz labestības. Noliecu galvu viņa priekšā un novēlu, lai viņam vieglas būtu svešās zemes smiltis, tālu no viņa Dzimtenes, kuras labā viņš atdeva visas savas zināšanas».¹²⁹

2. Ģimenes nams Rīgā, Hospitāļu ielā 22.

Namu Augusts Lēbers uzcēlis 1912. gadā. No šī laika līdz izceļošanai 1939. gadā Lēbera ģimene dzīvojuši šajā mājā. Kopā ar blakus zemesgabaliem bija izveidots atsevišķs 2,7 ha liels rotaļu un sporta laukums. Šī kopējā, tā sauktā «lielā dārza» lietošana juridiski bija nostiprināta kā reālservitūts par labu 15

¹²⁹ Augusta Lēbera (Loeber) 125. dzimšanas diena: Atceres pasākumi 1990. gadā. - Hamburga, 1991. - 13. lpp.

Augustam Lēberam veltītās piemiņas plāksnes atklāšana 1992. gadā Rīgā, Hospitāļu ielā 22.
Pirmā rindā no kreisās: Romāns Apsītis, Andris Teikmanis, Alfons Reins, Aivars Fogels, Valdis Birkavys,
Jānis Vēbers, Heinrihs Helmanis (Hellmann), Herberts Dubins, Ivars Reimis. *Foto: Ligita Ievīņa.*

kaimiņu mājām. Šāds arhitektonisks konceptls bija jauninājums Rīgā.¹³⁰

Namā bija desmit dzīvokļu, kuru iemītnieki visumā dzīvoja saticīgi. Lēbera ģimenes līdzgaitnieku vārdi dokumentēti mājas grāmatā. Visus, protams, neuzskaitīšu, bet gan atzīmēšu, ka dzīvokli pirmajā slāvā bija īrējis profesors Vjačeslavs Gribovskis (1867-1924), kurš Latvijas Universitātē no 1920. gada pasnie-

Augustam Lēberam veltītā piemiņas plāksne.

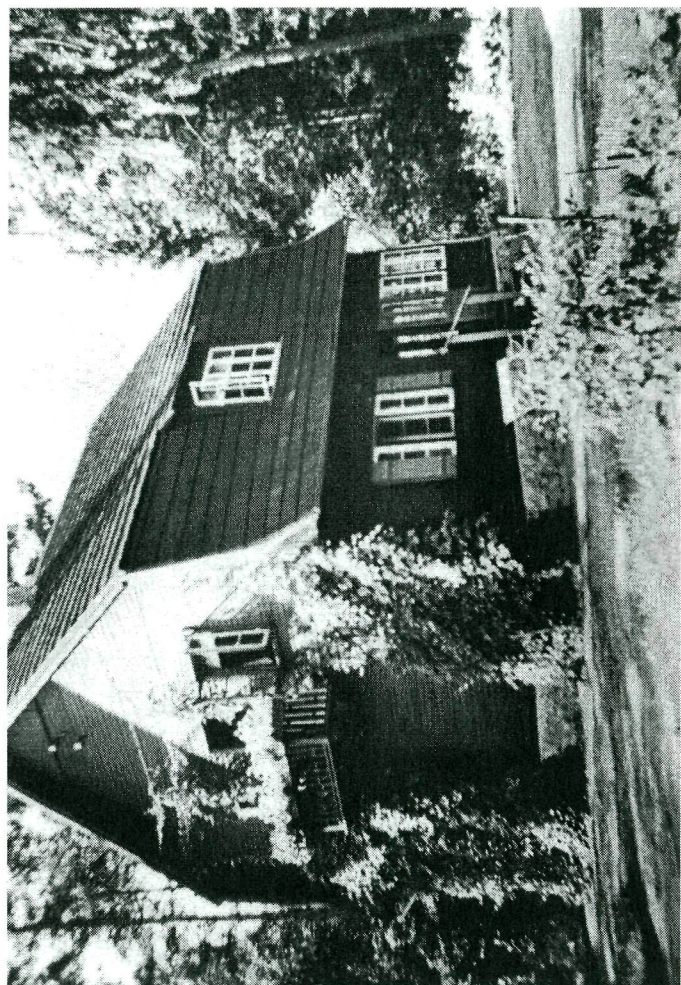
dza valsts tiesības.¹³¹ Pie viņa viesojās viens otrs tiesībzinātnieks, piemēram, Krievijas senators un Pēterpils Universitātes profesors Mihails Taube (Baron Taube; 1869-1961), kas pēc revolūcijas bija apmeties Parīzē.¹³²

Kādu citu dzīvokli bija īrējis Augusts Hernmarks (Herrnmarck), Nīderlandes ģenerālkonsuls Latvijā. Ievēribu pelna fakts, ka namā no 20. gadiem dzīvoja divi Lāčplēša kara ordeņa kava-

¹³⁰ Jahrbuch der bildenden Kunst in den Ostseeprovinz.en. - 1911. - Jg. 5. - S. 130-133.

¹³¹ Latvijas Universitāte, 1919-1929. - Rīga, 1929. - 534.-535. lpp.

¹³² Mihails Taube vairākkārt lasījis lekcijas Hāgas Starptautisko tiesību akadēmijā: Recueil des Cours, 11, 32, 42, 53, 67. sēj. (1924-1939; ar biogrāfiju); Arved Baron Taube. Jahrbuch des baltischen Deutschtums. - Hamburg, 1963.-S. 75-80.

Lēberu ģimenes vasarnīca Ogrē, Poruka ielā 3, 1935. gadā.

lieri ar savām ģimenēm: pulkvedis Jēkabs Lakstīgala (1892-1970) un Heinrichs Līcs (Lietz) (1898-1982).¹³³ Agrākos gados namā bija pierakstīti Valters Sadovskis (Sadovsky) - vēlākais Rīgas pilsētas galvas biedrs¹³⁴, Ferdinands Štols (Stoll)¹³⁵ un citi.

Mazāk patīkami ir, ka pēc 1936. gada Latvijas Politiskā pārvalde piegriezusi vēribu nama vācu īrnieku nodarbībām. Darbinieki ziņojuši, ka namā sanākot nacistu kustības piekritēji uz nelegālām sanāksmēm. Šajā sakarā minēts arī Augusta Lēbera dzīvoklis. Politiskās pārvaldes lietās, no otras puses, ir arī tādi darbinieku ziņojumi, kas apstiprina senatora Lēbera lojalitāti un norāda uz aktivitātēm citā šī nama dzīvoklī.¹³⁶ Informācija ziņojumos bieži vien bija sakopota baumu līmenī. Visu, kas man zināms šajā sakarībā, esmu uzrakstījis Latvijas Valsts vēstures arhīvam adresētajā vēstulē. Rezultātā varu droši apliecināt, ka kompromitējošie ziņojumi attiecībā uz Augustu Lēberu un viņa dzīvokli neatbilst patiesībai.

1992. gadā pie nama atklāta senatoram Augustam Lēberam veltīta piemiņas plāksne.

3. Ģimenes vasarnīca Ogrē.

Augusts Lēbers ir vecs ogrēnietis. Tieši pirms 100 gadiem (1898) viņš no Rīgas pilsētas nopirka kļušu mežainu gruntsgabalu Zaļā (tagadējā Poruka) ielā 3. Viņš tur drīz uzcēla vasarnīcu, bet Pirmā pasaules karā kauju darbības rezultātā tā noslaucīta no

¹³³ Lāčplēšu Kara ordeņa kavalieri .. (sk. 21. atsauci).

¹³⁴ Valters Sadovskis (Sadovsky; 1882-1956), divies trimdā 1941. gadā. Par viņu: Deutschbaltisches biographisches Lexikon. - Ķelne, Vīne, 1970.

¹³⁵ Ferdinands Štols (Stoll; 1874-1966), dabas zinātnieks, konservators. Literatūra par viņu: Э|дгар| К. Вимба. Заслуги Ф. Е. Штоля в изучении флоры грибов Латвийской ССР // Из истории естествознания. - Т. 1. - С. 197-202. (citēts pēc P. Krupņikova, grāmatā: S. A. Hillers. - Rīga, 1982. - 282. lpp.); Latvijas PSR Mazā enciklopēdija. - Rīga, 1968. - 2. sēj. - 568. lpp.; 1970. - 3. sēj. - 185. lpp.

¹³⁶ LVVA, 3235. fonds, 1/22 apraksts, 705. lieta, 213. lpp.; 3. apraksts, 162. lieta, 906. akts; 5. apraksts, 3574. lieta, 1.-2. lpp.

zemes virsas. Vecās ēkas vietā 1927. gadā pacēlās jauna vasarnīca, ar kuru saistītas daudzas jaukas atmiņas.

Mūsu kaimiņos dzīvoja Apgabaltiesas loceklis Arnolds Apsalons (1892-?), tēva kolēģis senators Kārlis Ducmanis (1881-apm. 1945), Latvijas Universitātes profesors Benedikts Frēze (Frēse; 1866-1942), vecs studiju biedrs no Tērbatas laikiem Pauls Grosmanis (Grossmann; 1861-1937), Rīgas pilsētas atbildīgs darbinieks Oto Magaziņš (1878-?), Nacionālās operas dziedātājs Jānis Niedra (1887-1956). Ja izsekojam šo kaimiņu likteņus, atkal vērojam drūmu ainu. Līdz 1940. gadam bija miris Grosmanis. No pārējiem Apsalons un Ducmanis 1941. gadā tika deportēti uz Padomju Savienību, Frēze un Niedra devās trimdā 1939.-1944. gadā. Magaziņa liktenis man nav zināms.

4. Augusta Lēbera ģimenes dzīves ievirze.

A. Lēbera ģimenes dzīves pamatā bija goda prāts un pieticība. Valdīja satiecības gars un skaļus vārdus ģimenē neesmu dzirdējis. Morāles jautājumos vecāki ievēroja savus principus. Viņi necieta nepatiesību. Sociāliem uzdevumiem ģimenē tradicionāli piegriezta vērību, mēģinot sniegt palīdzību, cik iespējams.

Ģimenes namā ir viesojušies daudzi ciemiņi. Par to liecina viesu grāmata, kuras viena daļa ar vecāku ierakstiem līdz 1933. gadam ir saglabāta. Ciemiņu vidū mēs sastopam tēva kolēģus Senātā un Latvijas Universitātē. Pats atceros vakariņas mūsu mājās sakarā ar tēva 70. gadu jubileju. Šajās svinībās man, 12 gadu vecajam puikam, bija uzticēts apkalpot viesus ar dzērieniem.

Valsts dibināšanas dienā 18. novembri vecāki pēc Valsts prezidenta ielūguma mēdza ierasties uz gadskārtējo «rautu» Rīgas pili. Kādās citās viesībās mātei reiz bija ierādīta vieta blakus Valsts prezidentam Jānim Čakstem. Māte atkārtoti stāstīja, cik laipni un saistoši Prezidents ar viņu ir sarunājies, cik cilvēcisks viņš ir bijis. Viens no sarunas priekšmetiem ir bijis bišu valsts iekārta un biškopība. Prezidents bija parādījis apbrīnojamu lietpratību šajā laukā.

Mātei bija jautra un saviesīga daba. Tēvs bija apveltīts ar smalku humoru un cienīja sabiedrību ar atjautīgiem cilvēkiem. Viņš cēlās agri un dienas rīta stundas uzskatīja par visražīgākajām. Neatceros, ka tēvu reiz būtu redzējis steigā. Viņš bija labs peldētājs. Pusstundu garo ceļu uz Senātu viņš ikdienas mēroja kājām. Vasarā Augusts Lēbers ar prieku strādāja mūsu Ogres meža gruntsgabalā. Viņš bija muzikāls - labprāt apsēdās pie klavierēm un intonēja kādu melodiju vai dažbrīd pūta savu mežragu.

Tēvs sekoja maniem panākumiem skolā un sportā un visādi mēģināja tos veicināt, rādot izpratni jaunatnes meklējumos. Augusts Lēbers, kas bija baudījis klasisko izglītību un pārvaldīja latīņu un grieķu valodu, centās mums jaunajiem atvērt acis antīkās pasaules vērtībām un daiļumam.

5. Augusta Libera ģimenes gaitas pēc izceļošanas 1939. gadā.

Kad drūmajā 1939. gada novembra dienā kuģis ar vācbaltiešu izceļotājiem atstāja Rīgas ostu un dzimtās pilsētas siluets pazuda horizontā, tēvam bija asaras acīs. Mēs ar māti stāvējām viņam blakus. Atskatoties pēc 60 gadiem uz šo liktenīgo pagriezieni mūsu dzīvē, mēs droši zinām, ka vecāki ar savu lēmumu izceļot ģimenei glāba dzīvi. Uz to norāda represēto tēva kolēģu likteņi.

Kopā ar daudziem citiem vācbaltiešu izceļotājiem no Igaunijas un Latvijas, mūsu ģimēni 1940. gada pavasarī nomitināja Poznaņā (Pozenē), tas ir okupētās Polijas teritorijā. Izdevās noīrēt trīsistabu dzīvokli, kurā agrāk bija dzīvojis Polijas armijas virsnieks. Viņš nekad savā dzīvoklī nav atgriezies. Pēc laika saņēmām Rīgā iekrautās mēbeles, bet lielākā daļa ceļā bija gājusi bojā gaisa uzlidojumā Brēmenē. Tēvam bija grūti pavadīt laiku bez radošā darba. Viņš palīdzēja sakārtot vietējās apgabalietiesas bibliotēku.

Padomju armijai tuvojoties Poznaņai, vecāki 1945. gada janvārī devās bēgļu gaitās. Līdz šai bargajai ziemas naktij atstāt pilsētu varēja tikai ar īpašu atļauju. Pēc trim mēnešiem vecāki beidzot nonāca kādā Šlezvīgas-Holšteinas pilsētiņā Ziemeļjūras tuvumā. Tēvam toreiz bija 79 gadi, mātei - 64 gadi, ceļā viņus pavadīja viena viņu meita. Es biju Kurzemē vācu armijas sastāvā. Sakars ar vecākiem bija pārtrūcis, bet es izkļuvi no Kurzemes katla un atradu vecākus pēc Vācijas kapitulācijas jaunizveidotajā britu okupācijas joslā. Viņiem bija ierādīta grūti apkurināma istaba dzīvoklī, kur mitinājās vairākas bēgļu ģimenes no Austrumu apgabaliem. Taču tēvu mocīja ne tik daudz materiālās grūtības kā apziņa, ka bojā gājušas garīgas vērtības. Viņš nevarēja samierināties ar domu, ka Latvija ir zaudējusi savu neatkarību un līdz ar to ir iznīcināta Latvijas tiesību sistēma, kuras izveidošanā viņš bija pielicis savu roku. Šodien mēs zinām, ka senatora Lēbera devums nav bijis veltīgs.

Rīgā Augusts Lēbers reiz smīnēdams teicis, ka pēc viņa nāves ģimene nekādu nekrologu lai negaida, jo pietiekot ar tiem daudzajiem atzinības vārdiem, kurus viņš dzirdējis un lasījis savā 70 gadu jubilejā 1935. gadā. Kad viņš nomira 1948. gadā, patiešām nekāds senatoram Lēberam veltīts raksts Latvijā neparādījās, taču trimdā daži Latvijas juristi publicēja sirsnīgus atvadu vārdus.

Pēc neatkarības atjaunošanas Latvijas Universitātē rīkojusi konferenci, atzīmējot profesora Lēbera 125. dzimšanas dienu 1990. gadā. Trīs gadus vēlāk dibināts «Senatora Augusta Lēbera fonds».

**IZDEVUMĀ PUBLICĒTO FOTOGRĀFIJU
 UN DOKUMENTU AVOTU SARAKSTS**
PHOTOGRAPHS AND DOCUMENTS PUBLISHED.
A LIST OF THE SOURCES
**СПИСОК ИСТОЧНИКОВ ОПУБЛИКОВАННЫХ
 ДОКУМЕНТОВ И ФОТОГРАФИЙ**

Lappuses izdevumā	Avoti
Fotogrāfijas	
12., 24. lpp.	Ģimenes arhīvs; Universitas. 1976. Nr. 37, 49. lpp.
44., 46., 48., 75., 80.-82. lpp.	Ģimenes arhīvs.
52. lpp.	Ģimenes arhīvs; Universitas. 1965. Nr. 16, 20. lpp.
78. lpp.	Ģimenes arhīvs; Temīda. 1990. Nr. 3, 16. lpp.
Dokumenti	
8., 9. lpp.	Tieslietu Ministrijas Vēstnesis. 1936. 17. gads, 560.-565. lpp.
38., 65. lpp.	Ģimenes arhīvs.
42. lpp.	Baltische Rechtsangleichung. 10 Jahre Gesetzgebung Estlands und Lettlands: Referate der 1. Baltischen Jurisienkonferenz zu Doipat 1928. Reval, 1929, 225.-226. lpp.
69. lpp.	Latvijas Valsts arhīvs, 1635. fonds, I. apraksts, 61. lieta, 148. lpp.
31. lpp.	Ģimenes arhīvs; Senators Augusts Lēbers (Loeber): Dzīve un darbs. Rīga, 1995, 56.-57. lpp.;
33. lpp.	17. lpp.;
39. lpp.	24. lpp.;
50. lpp.	42. lpp.;
67. lpp.	48. lpp.

SATURS*

AUGUSTS LĒBERS (LOEBER) (1865-1948)	
LATVIJAS TIESĪBNIEKU SAIMĒ. <i>D. A. Lēbers</i>	5
Darbība Latvijas Senātā.....	7
Likumu izstrādāšana.....	37
Darbība mācību iestādēs.....	49
Zinātniskais darbs.....	59
Sabiedriskā darbība.....	66
Dzīve un darbs pirms 1918. gada.....	72
Privātā dzīve.....	77
IZDEVUMĀ PUBLICĒTO FOTOGRĀFIJU UN	
DOKUMENTU AVOTU SARAKSTS.....	87
* * *	
NO SASTĀDĪTĀJIEM.....	88
AUGUSTA LĒBERA PUBLICĒTIE DARBI.....	89
Raksti tiesību zinātnē.....	89
Ar tiesību zinātņi nesaistīti raksti.....	105
LITERATŪRA PAR AUGUSTU LĒBERU.....	106
PERSONU RĀDĪTĀJS BIBLIOGRĀFIJAI.....	132
PERIODISKO IZDEVUMU RĀDĪTĀJS.....	134
SAĪSINĀJUMI.....	136

CONTENTS

AUGUST LOEBER (1865-1948) IN THE COMMUNITY	
OF LATVIA'S LAWYERS. <i>D. A. Loeber</i>	5
Work in the Senate of Latvia.....	7
Drafting Legislation.....	37
Work in Educational Establishments.....	49
Work as a Scholar.....	59
Public Activities.....	66
Life and Work before 1918.....	72
Private Life.....	77
PHOTOGRAPHS AND DOCUMENTS PUBLISHED.	
A LIST OF THE SOURCES.....	87
* * *	
A NOTE FROM THE COMPILERS.....	88
AUGUST LOEBER'S PUBLISHED WORKS.....	89
Writings in the Field of Law.....	89
Writings in Fields Other than Law.....	105
LITERATURE ON AUGUST LOEBER.....	106
INDEX OF PERSONS	
MENTIONED IN THE BIBLIOGRAPHY.....	132
PERIODICALS INDEX.....	134
ABBREVIATIONS.....	136

СОДЕРЖАНИЕ

АВГУСТ ЛЕБЕР (1865-1948)	
В СЕМЬЕ ЛАТВИЙСКИХ ЮРИСТОВ. <i>Д. А. Лебер</i>	5
Работа в Латвийском Сенате.....	7
Разработка законов.....	37
Работа в учебных заведениях.....	49
Научная работа.....	59
Общественная деятельность.....	66
Жизнь и деятельность до 1918 года.....	72
Частная жизнь.....	77

СПИСОК ИСТОЧНИКОВ ОПУБЛИКОВАННЫХ

ДОКУМЕНТОВ И ФОТОГРАФИЙ.....	87
------------------------------	----

* * *

ОТ СОСТАВИТЕЛЕЙ.....	88
ОПУБЛИКОВАННЫЕ РАБОТЫ АВГУСТА ЛЕБЕРА.....	89
Труды по правоведению.....	89
Труды, не связанные с правоведением.....	105
ЛИТЕРАТУРА ОБ АВГУСТЕ ЛЕБЕРЕ.....	106
ИМЕННОЙ УКАЗАТЕЛЬ БИБЛИОГРАФИИ.....	132
УКАЗАТЕЛЬ ПЕРИОДИЧЕСКИХ ИЗДАНИЙ.....	134
СОКРАЩЕНИЯ.....	136

LZ

LATVIJAS
ZINĀTNIĒKI

